

18
D. O. M. A.

EXERCITATIO PRACTICA
Conscientiæ moderatrix,

In questione:

Utrum Studiosus Theologiæ
Salva Conscientia Theologiæ Stu-
dium deferere & Jurisprudentiæ aut Me-
dicinæ se consecrare possit.

Quam

P R Æ S I D E

DN. JO. FRID. MAYERO,
S. Theol. Doct. & Prof. Ordin. Alumnor.
Electoral. Ephor. Templi OO. SS. quod
ad arcem est, Præposito Substi-
tuto &c.

DN. PATRONO ET PRÆCEPTORE

pietate omni ætatem devenerando,

Die Februarii,

Solemni disputationis ritu proponet

BENJAMIN POTZERNE, Sedin. Pomer.

AUCTOR.

WITTEBERGÆ, Typis MARTINI SCHULTZII.

[1687]

58700 (8)

DESCRIPTIO ARGUMENTI.

§. I. DEUS ordinavit status & propagavit §. II. qui ex intentione divina discrepant & §. III. ad quorum quemlibet interno nutu homines vocat §. IV. continet questionem ipsam. §. V. expendit Subjectum questionis modificatum. §. VI. exponit internam vocationem ejusque reſticta, quorum §. VII. (1) amor erga hoc studium. §. VIII. (2) ipsa habitas & aptitudo ſufficienti eruditione & preſtantibus natura donis nixa, ubi ſimul de apparatu Theologi & precipue Oratoris ſacri agitur. §. IX. negat questionem de ſubjecto ejusmodi obrationes ſequentes: quod illud commutatum ſtudiorum genus arguat (a) §. X. preſractam inobedientiam (b) §. XI. conſeſſorum à DEO donorum ſuppreſſionem & abuſum. (c) §. XII. inſtantiam. (d) §. XIII. leves ſepius cauſas ſubeſſe qua reſiciuntur, quales (1) promotionis mora, (2.) ſaſtidium ſtatus preſentis. (3.) ſtipendium exiguum & (4) contemtus miniſtrorum verbi: ubi ſimul Theologia dignitas aſſeritur, & acris adhortatio ſubjicitur ad conjiciendum in ſtantem adverſus §. Theologiam amorem atque ardorem eos, qui ambigui herent. §. XIV. expuat caſus, qui ſvadent ut quis Theologia ſtudium deſerat utpote defectus interna vocationis (2.) macula ſupervenientes, (3.) valetudo qua muneri certo imparem reddat (4) votum parentum atque ipſius hominis ſtudioſi inſideratum. §. XV. recenset exempla virorum Summorum qui Theologia ſtudium obrationes noviffime adductas mutarunt, & illorum, qui interna vocatione ducti à ſtudio juris aut medicina aut aliis vite generibus ſe ad Theologiam contulerunt.

ב ש ש

§. I.

Apientissimo rerum omnium conditori eidemq; arbitro DEO quamvis nihil omnino vacuum ab ordine relictum sit, quod non ita tributum, ut cuncta apprime locata convenienter sese excipiant, atqve ita distincta cognoscantur, ut nihilominus inter se conspirent amice; tamen homines potissimum, quibus dederat divinitatem suam mira quadam similitudine exscribere, in Societatem coire ejusmodi voluit, in qua statuum diversitate ab invicem disjungerentur. Revocare solent hos divinitus fundatos status ad ternarium numerum, ut vitam Oeconomicam Politicam & Ecclesiasticam complectatur, quas sano sensu Christiani Hierarchiæ vocabulo indigitant. Jacebant olim in primævo parente Adamo tam regia dignitas, quam Ecclesiæ flos & conjugii semen: in quo ipso ut auctoritate instituentis DEI ordinati sunt hi tres status, ita per longævorum Patriarcharum seriem continuati missiq; tandem ab instauratione mundi & reparatione generis humani in secula ad nostram usque ætatem devenerunt. In familia Patriarcharum occurrit ante omnia conjugium illorum, quod illi coluerunt ex divino instituto, quo simul Oeconomiam fundabat, & largissima benedictione. De quo ita Moses *Gen. I. v. 28. Et benedixit eis Deus dixitq; illis: Crescite & multiplicamini.* Oportuit deinceps multiplicatis & à se invicem digredientibus familiis inter ipsos etiã Patriarchas oriri eam societate, quæ est non jam parentum & liberorum, mariti & uxoris, heri & servi, verum etiam Civium, inter se placitis, institutis & imprimis naturali illo ordine imperandi & parendi sociatorum.

Fuisse

Fuisse autem ante diluvium locum imperio Politico facile evincere poterimus, dummodo Sethitas inter & Caanitas distingvamus; cujus distinctionis fundamentum sufficit *Fudas in Epistola Canonica v. 8. 11.* ubi illos qui κτερότητα ἀφ' ἐτῶσι, δόξαν βλασφημῶσι, dicit *incessisse τῇ ὁδῷ τῆ καὶν* manifesto argumento, quod qui in viis Sethi incesserunt, dominatum non repudiarint dignitatibusq; non maledixerint. Ita siquidem conveniebat Deo justo orbis Judici, ut res humanas interposita temperaret æqvitate & pœnis malorum ac nocentium probos & meliores securos redderet. Qua in re ἐξουσία, ὑπερέχουσα & οἱ ἀρχοντες sunt Δράκονοι τῶ Θεῷ, ἐκδικοὶ εἰς ὀργὴν τῶ τὸ κακὸν περιείσονται. Rom. XIII. v. 1. 3. 4. Præterea DEUS qui Cainum vitæ suæ securum reddidit hoc effato: *Quisquis occiderit Cainum septulum vindicatur*, Genes. IV. v. 15. nonne indicavit, se in terris habere vel constituere velle *vindicem*? unde & Hebræi distingvunt duplicem judicii domum, nullo unquam tempore deficientem, alteram בית דין של מעלה seu העליון domum judicii superiorem, cœlestem seu divinam; alteram, בית דין של מתן seu התחתון domum judicii inferiorem, seu humanam, quam distinctionem comprobat formula juramenti gravissimi apud Judæos usitati:

יהיה בחרם פכפ בשני כתי דינים בעליונים ובתחתונים:

de quo vide *Buxtorffium in Lexico Thalmudico* in voce חרם Post diluvium statim memoratur Nimrodus filius Chusi, nepos Chami, Noæ pronepos quod fuerit *fortissimus in terris, & fortis in conspectu Jehovæ venator* Genes. X. v. 8. 9. quare autem *in conspectu Jehovæ*? hæc nonnullis arrisit ratio, ut constaret & primam illam monarchiam, quæ à filio Nino, qui & Assur in scriptura dicitur, Assyriaca dicta fuit, & tres reliquas, Medo Persicam, Græcam atque Romanam a DEO institutas esse atque adeo quatuor summorum imperiorum auctorem summum DEUM agnosci debere. Quid? alii Abrahamum, Isaacum atq; Jacobum citimæ ve-

tatis Patriarchas *Christos DEI* 1. *Paralipom.* XVI. 1. v. 21. 22. a Davide vocari statuunt. Unde efficere student fuisse eos unctos DEI, adeoq; Reges aut Regum instar: quod & agnoscit *David Kimchi ad hunc locum* & ex nostris jam olim *Johan-Brentius in explicatione Catechismi p. 113.* ubi analogiam phra-
seos ostendit ex *Esaia XLV. 1.* quod *Cyrus Persarum Rex unctus quoque Dei vocetur.* Fuit autem Patriarcharum illorum pars officii facile princeps *judicium*, quo jus & injurias sui populi discernebant. De quo DEUS ita Abrahamo loquitur: *Genes. XVIII. v. 19. Novi eum, propterea precepi & filiis suis & domui suae post se, ut custodiant viam Jehova faciantq; justitiam & judicium.* Dubium igitur esse non potest, quin Patriarchae suis quoque jus dixerint, quod confirmari potest exemplo Lothi, quem duo Angeli convenientes in porta sedentem offende-
bant *Genes. XIX. v. 1.* quod ipsum fecisse eum ut judicem quidam Hebraei docent. Post exitum usque ad adventum Jethronis solus Moyses judiciis praefuit, quod profitetur Jethroni. *Exod. XVIII. v. 16.* Sed postea eam curam inter principes tribuum ex consilio Jethronis dividit. *Deuteronom. 1. v. 15. 16.* Ordinavit igitur ipse DEUS atq; instituit Judices, qui litigantes partes audirent, testes requirerent atq; sententiam pronunciarent. *Deuter. I. v. 17. Cap. 16. v. 18. 19. Cap. 17. v. 6. 9.* Dedit ipse leges, ad quarum normam judicium recte debeat administrari. *Exodi 23. v. 6. Deuter. 1. v. 16. Jesaia. 1. v. 17. Jerem. 22. v. 3. Amos. 5. v. 15.* Unde *judicis officium Dei* perhibetur esse. *Deuter. I. v. 18.* Et qui personas judicum sustinent serio monentur, *quid agant videant, quod non hominibus sed Jova judicent, qui ipsis in re judicaria sit ad futurus* 2. *Paralip. XIX. v. 6.* Atque illorum quoque judiciorum vigor novi foederis instrumento confirmatur: siquidem Christus serio admonet ut qui *adversarias exercuerunt, in gratiam redeant cum iudicem, ne alterum tradat adversarius*

*vius judicis & judex ministrum atq; is in custodiam detur. Matth. V. v. 25. præterea arbitrium recusans ad ordinarium mandat judicem. Luca. XII. v. 14. Conf. Rom. XIII. v. 4. Ceterum quod ad Theologiam sive statum Ecclesiasticum attinet, sciendum, quod Deus ab exordio mundi certos quosdam homines ad docendi munus vocaverit, Doctoresq; ab Auditoribus distinctos voluerit. In Paradiso fane primus concionandi munere defungebatur ipse Deus, Theologiæ atq; adeo ministerii quoque auctor, qui primævos parentes à perfonato deceptos diabolo ad Spem salutis promisso mulieris semine erigebat, quod serpentis caput contriturum esset: post secuti Doctores, *Adamus, Sethus, Enosus, Kenan, Mahaleel, Farethus, Henochus, Methusalem, Lamechus*, Genes. V. Dubium enim non est, quin Adamus liberos suos instituerit, quomodo fiduciam in promisso semine reponere debuerint, exemplo *Caini & Habelis Gen. 4. Temporibus Enosi cæptum est annunciari nomen Jehova. Genes. IV. v. 26.* eo quod Caini peccato cultus erat impeditus. Enochum de adventu Christo ad iudicium in hanc sententiam: *Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omnes iudicium exerceat omnesq; eorum impios convincat omnium, quæ pataverint impie, factorum, omniumq; quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii*, prædicasse testatur *Judas Epist. v. 14.* Noachum elogio præconis justitiæ cohonestat *Spir. S. 2. Pet. II. v. 5.* Post diluvium Patriarchæ instauratæ Ecclesiæ lumina exstiterunt *Sem, Arphachsad, Sala, Heber, Peleg, Regu, Serug, Nabor, Thara* Genes. XI. v. 10. 26. Semum Noæ filium quidam memoriæ prodiderunt fuisse Melchisedechum, cujus mentio fit *Genes. XIV. v. 17. 18.* cui Sacerdotium à Noacho sit commissum, cujusque stirps id decus hæreditarium sibi fecerit & ad aetatem Aaronis transmiserit: quod asseritur auctoritate *Hieronymi, questionibus Hebraicis in Genesin.* Tharam excepit*

cepit Abrahamus summo cum studio ad verum Dei cultum erudiens arcanoque quali cum DEO commercio imbutus vide ejus historiam *Genes. XI. usq; ad XXVI.* Ejus ex fratre nepos Lothus concionatus est Sodomæis. *Genes. XIX. v. 14. 2. Petri II. v. 7.* Isaacus pariter atq; Jacobus altaria exstruxerunt & Nomen Domini invocarunt. *Genes. XXVI. v. 25. Cap. XXVIII. v. 20. Cap. XXXV. v. 8.* Cum purior Israelitarum religio superstitione Ægyptiorum idololatræ contaminata esset. *Ezechielis XX. v. 8.* Deus Aaronem Pontificem summum constituit, Sacerdotes atq; Levitas ordinavit. Ordinarii Ministri sub V. T. post datam legem jam inde à Mose usq; ad tempus correctionis fuerunt *Sacerdotes & Levitæ.* Inter Sacerdotes, qui omnes ex tribu Levi & Aaronis familia, eminebant (1.) Pontifices. (2.) Principes Sacerdotum. Pontifex unus erat. Principes Sacerdotum erant. XXIV. juxta numerum 24. Classium Sacerdotalium: de quibus 1. *Paralipom. XXIV.* conferatur *Voëtius. Polit. Ecclesiast. Part. II. Lib. II. Tract. III. de ministr. Ord. Cap. 1. p. 393.* qui plura in hanc rem dabit. Quæ ordinatio divina in populo Judaico ad usque Christi tempora durabat.

Quoniam verò Sacerdotes Levitici negligentius sæpè numero officio suo fungebantur, Deusque volebat, ut, quo propius Ecclesiæ tempora à partu virginis & nativitate promissi seminis abessent, eo clarius vaticinorum successu proponeretur reparandi humani generis mysterium, præter eosdem misit Prophetas, qualis fuit Samuel, quem temporum serie exceperunt Jona, Obadia, Esaia, Hosea, Joël, Amos, Micha, Nahum, Habacuc, Jeremia, Sophonia, Ezechiel, Daniel, Hagai, Zacharia, Malachia. Interea tamen temporis Sacerdotes atque Levitæ cultui divino præfuerunt apud populum Judaicum, tanquam divinitus ad Sacra illa munia consecrati, usque ad Johannem Baptistam.

Præcipue vero Deus in N. T. ordinatione sua Doctores ab auditoribus distinxit, insigniterq; hunc ordinem tutatus est. Johannes siquidẽ Baptista mandato Dei concionatoris munus auspiciatq; est. *Luc. 3. v. 2.* cui successit ipse Christus qui aqua baptismatis, quã consecrabat, tinctus ad idẽ munus publice inauguratus est. *Matt. III. v. 17.* quandoquidem *Spiritu Domini fovea præditus erat; unxerat eum fovea, ipsumque ad leta inopibus nuncianda miserat ad medicandum mente fractis, ad edicendam captivis libertatem, vinctisque solutionem carceris. Esaiæ LXI. v. 1. Lucæ IV. v. 18.* Christum autem cum oporteret passione & morte generis humani redimere salutem atque in cœlos ascendere, simul ac docendi munus his in terris susceperat, duodecim Apostolos vocavit, eosque sua sacra edocuit. *Matth. IV. v. 17.* quibus & mandavit, *vaderent doctum gentes omnes. Matth. XXII. 19.* Misit præterea LXX. Discipulos ut prædicarent civitatibus Judaicis *Lucæ X. v. 1.* Ceterum cum Apostoli mortales essent, Doctores, concionatores Presbyteros atque Episcopos designarunt ad propalandam ubique terrarum Evangelii gloriam comparatos. *Conf. Act. XIV. v. 23. 2. Tim. II. v. 2. ad Tit. I. v. 5.* His Viris Apostolicis successerunt Ecclesiæ Patres, quos Historia Ecclesiastica recenset. Et quoniam DEUS promisit benigne se conservaturũ docendi in Ecclesia munus, ut idem ipsi dies sit ultimus qui orbi futurus, certũ est, eundem quoq; conservaturum Doctores & Theologos quorum ministerio ecclesia colligatur subinde, collecta amplificetur, amplificata ad Divini nominis gloriam propagetur, in quam sententiam videri possunt loca Scripturæ. *Esaiæ XXX. v. 20. 21. Esaiæ LIX. v. 21. Esaiæ LXII. v. 6.* Promiserat Christus ipse Apostolis, *se ad futurum eis perpetuo usq; ad finem seculi Matth. XXVIII. v. 20.* ad quod cum Apostolorum atas non pertigerit de iis utique

promissum intelligendum, qui eis in illo munere successerunt, quos ipse DEUS pariter constituit in Ecclesia alios quidem Apostolos, alios vates, alios Magistros &c. 1. Corinth. 12. v. 28. quorsum videatur. *Joh. Henricus Heideggerus* in *אשר אבות* sive de Historia Sacra Patriarcharum. & Ministerium Hamburgense in *Quæter Greuel* Cap. VI. Cordate de tribus his divinitus fundatis statibus loquitur *B. Lutherus* cujus integra dabimus ex *Comment. in Genes. cap. XIX.* Instituit DEUS tres ordines, quibus mandatum dedit, ne peccata sinant impune abire. Primus est Parentum qui domi sua disciplinam custodire debent in regenda familia & liberis. Secundus ordo est politicus: Magistratus enim gladium gerit ut contumaces & negligentes disciplina vi cogat. Tertius est ecclesiasticus, qui verbo gubernat. Sic adversus Diabolum carnem & mundum munivit Deus genus humanum hac triplici auctoritate in eum finem, ne scandala crescerent, sed praeviderentur. Parentes sunt ceu *Padagogi*, hos qui adulti sunt & negligunt coercet Magistratus per carnificem. In Ecclesia contumaces qui sunt excommunicantur. Quæ sane una e tergemino ordine harmonia tribus quasi personis Regi Episcopo & Patrifamilias adaptata, tam divinitatis sibi conscia est, judicante *Dannhavero*, quam si quæ jam olim notata vestigia & similia, in quibus Ter-sanctæ Trinitatis Divinæ aliquid emicat: ut tamen hic in Deitatis Sphæra principium principatus expers, quippe cujus lumina æqualitas nescia est, illic vero inter homines principatus subesse intelligatur. Indivisam personarum differentiam in cælo sibi DEUS vindicat, in terra vero Hierarchia usu & exercitio potestatis justo mutua destinatione in unum effectum collineare deprehenditur,

§. II. Etsi vero, si Ordinem naturæ spectes hi status Cœlitus Constituti gemini quasi & uno nixu exclusi cognoscantur.

cantur; tamen vel maxime intentione divina, finibus, forte potestate, forma atque indole discrepant. Succincte id ostendit. B. Gerhard. *Loc. Theol. Tom. VI. p. 1.* *Oeconomicus ordo inservit generis humani multiplicationi; Politicus ejusdem defensionem; Ecclesiasticus ad salutem æternam promotionem. Oeconomicus ordo oppositus est a DEO vagis libidinibus; Politicus tyrannidi ac latrociniis; Ecclesiasticus hæresibus & doctrinae Corruptelis.* Hos autem status ut finibus distinxit, ita & certis personis attribuit sapientissimus moderator omnium DEUS, perpetua hac lege, ne quis potestate alteri concessa ut sua uteretur. Sic testantur sacrarum litterarum Oracula Sacerdotio per Mosen constituto non licuisse aliis extra familiam Aaronicam sive Israëlitis sive profelytis sacrificare aliaq; propria sacerdotibus munera obire. Mansit nomen loci, quo strages edita Oza à Jova strati, cum is arcam fœderis bovm agitatione nutantem admota manus sustentaret, qua re iratus Jova DEUS eum ibi ob temeritatem apud divinam arcam occidit ac interemit. II. Libro Regum Cap. VI. v. 6. 7. 8. Quamquam minime dissimulare velimus, id exemplum non adeo comparatum esse ad ostendendum, quam DEUS ordinis auctor detestetur frivolam summi alieni officii prævaricationem. Ita namque Gisb. Voëtius *Politic. Ecclesiast. P. II. p. 394.* *Certum non est Uzam fuisse Levitam & causam propriam judicii divini fuisse tactum arce; Sunt tamen, qui contendunt hoc factum excepisse Usam, quod arcam fœderis in triumpho publico absque vocatione contra Dei mandatum Num. 7. 15. profano ausu tetigerit, inter quos D. Laurentius Superintendens quondam Dresdensis qui in lib. II. Samuelis p. 174. ita explicat. Usa hat wollen den Ruhm davon haben / das die andern alle gedencken sollen / wer muß immermehr der seyn / der der Lade Gottes so nahe gehet & Buxtorffius in Historia*

arca fœderis Cap. XVIII. p. 169. Duo notantur præcipue peccata poenam hanc accersentia Uſa, quod contra præceptum Dei Arcam (1) currui imposuerit & deportarit (2) eandem audacius contigerit. Pari impietate Ozias vires nactus animo in suam perniciem superbit, contraq; Jovam DEum suum peccavit. Nam ad Jovæ aram suffitoriam ingressus est. Enimvero secuti eum Azarias Pontifex & cum eo Jovæ sacerdotes octoginta homines egregii, eum adstantes ita monuerunt: Non est tuum, Ozia, Jovæ suffire: Sed Sacerdotum Aarone prognatorum, qui sunt ad suffiendum consecrati. Exi ex sacrario, crimen enim committis, nec tibi istud apud Jovam DEum laudi ducetur. Ceterum cum indignatus succensuisset Ozias, thuribulum ad suffiendum tenens, enata est in ejus fronte lepra 2. Paralip. XXVI. v. 16. 17. 18. 19. Memorabiles Josephus in descriptione hujus historiæ addit circumstantias Lib. IX. Antiquit. Judaicarum. Cap. XI. quod solemnis festi fuerit celebritas, cum a suo is officio discesserit, alienum invaserit, vestimentis se & infulis ornaverit, sanctuarium adiverit, thuribulum apprehenderit ad aureum altare suffitum facturus & summi Pontificis munus exsecuturus. Sed eum divino tandem terrore qui humano non poterat, coërcitum: Terram enim (quod iterum Josephus dicto loco adjicit) ingenti motu concussam fluctuasse, adeo ut Syria tota tremuisse nutasseq; & plurima hinc inde ruinis operta ædificia fuisse dicantur: templum ipsum superne scissum, fulgorem derepente immissum oculos Regis perstrinxisse. Sic consternatus & pollutus Uſias exire e Templo, ex Urbe, a consortio hominum compulsus est, ignominia plenus, majestate exutus, ab omnibus desertus & contemptus. Quis non expavescat a vigilantissimo DEI judicio? Qui Sacerdotibus mortem intentat, sibi ipse mortem accersit, qui thuribulum sacerdotale rapit, regale sceptrum perdit, qui

vetitum sacrariū ingreditur, templo aula & Urbe expellitur. Adde quod Apostolo Petrus ἀδοτελοεπισκοπίαν annumeret homicidiis, furtis maleficiis. *Epist. cap. IV. v. 15.* Enimvero ἀδοτελοεπίσκοπον sumi pro eo, qui alienum temere invadit munus, auctore Dionysio Areopagita *Epist. VIII. p. 783.* constat. Dicit τὰ ὑπὲρ ὀξίας non esse tentanda etiamsi εἰκότα videantur & subjicit: Τί ᾧ ἀποπον ὀξίας ἐποίησεν, θυμῶν τῷ θεῷ; τί δὲ ὁ Σαὺλ θυῶν; τί δὲ οἱ τυραννικὰ δαίμονες ἀληθῶς θεολογῶντες τὸ Ἰησοῦν; Ἀλλ' ἐκκήρυκται τῇ θεολογίᾳ πᾶς ὁ ἀδοτελοεπίσκοπος, καὶ ἕκαστος ἐν τῇ τάξει τῆς λειτουργίας αὐτῶν ἔσται. *Quid enim absurdi Ozias fecit, cum incensum Deo obtulit? Quid Saul, dum sacrificavit? Quid truculenti demones, cum Jesum DEI filium verissime predicarunt? Verum in Theologia ejiciendus Omnis qui aliena spectat, vel qui alienis inhiat, sed quilibet ordinis sui ministeriis vacabit.* Omnium populorum ac seculorum historiae habent exempla, quæ in detestationem πολυπερφυμοσύνης largissime conferre possunt. Notissima sunt monita, quæ funesti casus Funccio atque Ionæ, Justi filio, expresserunt. Ille quidem (ut loquitur *Chytraeus in Saxon. Chron. p. 632.*) ex *Concionatore aulico Consiliarius politicus factus & quidem seditiosus ante capitis supplicium dixisse fertur:*

Disce meo exemplo mandato munere fungi,

Et fuge, ceu pestem, τὴν πολυπερφυμοσύνην

Hic Hafniæ Ao. 1567. capite plexus ita fato suo, ut auctor est *Petrus Lindebergius. l. 4. Chron. Rostoch. cap 10. p. 129.* indoluit:

Quid juvat innumeros scire atq; evolvere casus,

Si facienda fugis, si fugienda facis?

Ut adeo nemo contra mandatum DEI ἀδοτελοεπισκοπίαν exercere debeat, nisi Deus legis auctor liberrime eandem dispenset, quomodo de quibusdam V. T. exemplis judican-

dum arbitramur. Quæ omnia nunc **CONTRA ANABAPTISTAS VVEIGELIANOS**, turpiter hic hallucinantem, ut breviter hoc notemus, **JACOBUM BOLDUCIUM MONACHUM CAPUZINUM PARISIENSEM**, qui *L. 1. de Oggiò. Christ. Cap. VIII. pag. 37.* statuit & evincere conatur, etiam post electam a Deo tribum Leviticam Jus Sacerdotii summi in qualibet tribu Patriarchæ Jacobi mansisse apud Primogenitos. *Hujus rei neglecta Consideratio* inquit l. c. *gravisimas questiones peperit inter enarratores de duobus summis sacerdotibus simul existentibus Regis David & Salomonis tempestate, Sadoc & Abjathar Christo autem inter homines degente, Anna & Caipha, sed violentas absurdasque expositiones de Pontificibus ex Maccabaorum familia, dum existimant a tempore, quo Aaron electus est in Pontificem, nullos alios in ea dignitate, sed nec Sacerdotes esse potuisse, quam ex tribu Levi.* **CONTRA PONTIFICIOS** *Becanum Tract. de analogia V. & N. T. cap. II. & Bellarminum Lib. 3. de verbo Dei cap. 3.* statuentes soli Pontifici competiisse judicium ferre de controversiis Legis cum tamen in illo loco *Deuter. XVII. v. 8. & 9.* quem citat Bellarm. æque Levitarum ac Sacerdotum quam Pontificis fiat mentio; & inter recentiores *contra Th. HOBBSIUM*, judicio Joh. Felli Oxoniensis Episcopi, *Virum pessime de Deo, hominibus & litteris meritum*; disputare nunc nostri ratio non fert instituti.

§. III. Quilibet horum statuum artibus quibusdam continetur, ad quarum quamlibet prout quisque se sentit natura ferri, ita ad eam esse deducendum comprobante rerum usu jam pridem compertum est. Latisime ceteroquin hæc observatio patet, & cum de omnium artium genere, tum de iis maxime intelligi convenit, in quibus ingenui homines solent elaborare quæque ingenii dexteritatem & solertiam indigentibus & exercentibus requirunt. Poëtas non tam fieri

fieri quam nasci receptissima opinione vulgatum est, ut intelligeretur, eos neque fingi neque formari posse, sed naturam in iis omnino plus quam institutionem efficere. Atq; his faniores ex gentilibus, insignes alias rei litterariæ antistites numen quoddam tribuerunt, quo agitante calefcerent & cujus afflatu arcanum ad scribendū mentis impetum conciperent; amabiliq; ut *Horatius* od. IV. lib. III. effert, luderentur *insania*: *Plato* in *Phædro* furoris divini quatuor recenset species: τῆς θείας μανίας τετάρων θεῶν τέτραρα μέρη διελόμενοι, μαντικὴν, μὲν ἄπνοισιν Ἀπόλλωνος Ἰέντες, Διονύσῳ δὲ τελεσιτικὴν, μισῶν δ' αὖ ποιητικὴν ἢ τετραγῆν δὲ Ἀφροδίτης καὶ Ἑρῶτος. *Divina insania quatuor facimus genera, quibus totidem Dii præessent. Ac vaticini quidem inspirationem tribuimus Apollini, mysticam vero Libero, poeticam Musis, amatoriam Veneri & amoris conferantur eo Cæl. Rhodigin Lect. Antiqu. Lib. 7. cap. 7. Vossius de arte poetica cap. XII. Barth. ad Clad. de raptu Proserpina Rectissime monet. J. C. Scaliger. Libr. I. Poet. c. 2. Spiritu diversos esse Poetas tum Platonem tum Aristotelem affirmasse. Alios enim nasci tales, alios natos vel rudes vel etiam feros atque aversos furore rapiatq; abstrahi a vulgari materia Deorum opera, qui Dii ipsis tanquam ministris utantur. Poëtarum non Poëtarum uti litterarum aliarum sic artis poëticæ longe ignarissimorum subito quasi in parnassum abreptorum ut tumultuaria carmina magna copia effuderint subjici possunt exempla ex *Baudii Cent. III. Epist. IX. Calvisii Chronol. ad A. C. 86. ex Huarte Hispano ingeniosissimo in Scrutin. ingeniorum* (qui liber ab *Æschazio* Majore latinitate donatus est) *cap. 7.* Quorsum quoque spectant oracula Apollinis Pythii, quem initio responsa dedisse non nisi ἐμμέτερος & per foeminas quidem ut plurimum nihil minus quam Poëticam callentes constat. Unde *Cicero lib. II. de divinatione* quærit; *Cur isthac modo jam**

Ora-

Oracula Delphis non edantur? De Oraculi Delphici longe celeberrimi initiis quæ memorantur a Diodoro Siculo Lib. XVI. refert Petrus Molinaeus. lib. de Vate cap. IX. p. 167. Cum terra hiatu discessisset, capra ibi pascentes simul ac hiatum inspexissent in furorem agebantur, & miris saltibus ac gesticulationibus agitabantur. Obstupuit Caprarius, & ut causam cognosceret, in eandem voraginem intropexit, statimq; eodem furore correptus fundebat Versus & vaticinabatur. Quin & quidam ausi ingredi specum, subito exanimati sunt. Quo casu admoniti accolæ, loci hiatum sepserunt muro & templum condiderunt: quo hiatus ille includebatur. Templiq; Sacerdotem fecerunt virginem illibatam, quæ præpurgata ceremoniis descendebat in antrum & insidens tripodi aureo, furore corripiebatur, totoq; antro sese volutabat donec jaceret similis exanimi. Tandem recepto Spiritu fundebat versus Græcos, qui a Consulibus, præstolantibus ad os specus pugillaribus excipiebatur &c. Quos furores & raptus alii, ut omnes effectus mirificos, cœlorum adscribunt influxibus, ut Pompanatius lib. de Incant. p. 124. alii Causas & morborum maniacorum & furoris poëtici hujusdem in calorem rejiciunt in mentis sede a melancholia creatum: alii nec dæmonibus adscribunt Oracula ejusmodi, nec naturalibus, quas diximus causis, sed a præstigiatoribus ea insigni calliditate contexta contendunt. Nobis probatur omnino hac de re judicium Bülengeri quod prodidit lib. III. de Incant. f. 196. Non possum ferre eos, qui furorem alium a Musis, alium a Dionysio, tertium ab Apolline, quartum a Venere esse ajunt & furorem illum ἀπὸ τῆς ἐπιπνοίας τῆς Θεῆς ab illapso afflatu Dei existere volunt. Sunt mera mapalia, quæ audire vel amentia est, vel sentire impietas, cum ad demones astra insidentes omnia talia referant. Res tota quippe Diaboli est Poëtas & Apostolos vere Θεοπνεύστους

in mimicis larvis suis sic imitantes. Deduxit nos in hanc digressionem Commentatio in hanc rem longe doctissima Viri comitissimæ literaturæ *Joachimi Felleri in Progr. ad O. rat. Profess. Publicæ auspicator.* cujus adhuc jucundam sibi recordationem accidere confirmat Magn. Dn. Præses, & dolet quod ipsa publici juris non sit facta & amœniorum litterarum cultoribus concessa. Eum autem honorem Gentilium Theologis Poëtis superstitionosa si decrevit antiquitas; quidni nos a Christo divinissimo homine & humanissimo Deo ad veram perfectamq; religionē eruditi probatos Theologos, quos ipse in terris sibi suffici & sui instar gerere voluit non quidem ad rerum sacrarum contemplationem nasci, verum peculiari quadam a Deo ratione ad Theologiam vocari & præ ceteris hominibus deligi instituique pronuntiabimus? Cui *Spiritus Dei dignatus patefacere, is demum ea quæ sunt Dei novit, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 2.* Celebratur inde multis nominibus *Spiritus Sanctus varia in homines dona confers: atq; alios quidem constituens pastores, alios vero Doctores, alios prophetas, alios linguarum peritos, ad instaurationem sanctorum, in opus administrationis: Et cum hæc omnia, tamen non nisi ubi vult Spirans, & non nisi certa mensura dona sua impartiens: 1. ad Corinth. 12.* Replicemus modo Evangelicæ memoriam historiæ, & patebit, non factos quosdam discipulos vel Apostolos Christi, non factos idoneos ad tractandas res divinas, nisi quos DEUS e multis elegerit & vocaverit, quosque *impartiendo Spiritum suum appositos ipse fecerit, teste Apostolo 2. ad Corinth. 3.* Exemplum liceat subjicere ex *Lucæ Capite IX. v. 57. 56. 59. 60.* cum quo conferri potest *Matthæi VIII. v. 19.* *Vadentibus eis in via, dixit ei quidam: Sequar Te quocunque iiveris Domine. Cui Jesus, Vulpes habent antra, inquit, & aërea volucres nidos: at filius*

C

homi-

hominis non habet ubi Caput reclinet. Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit, permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem. At Jesus: Sine, inquit ei, mortuos sepelire mortuos suos: tu vero i annunciatum Dei regnum. Cujus disparis eventus characterem Omniscientiæ Christi merito transcribimus. Quæ cum ita sint, quisque intelligit Deum ordinasse in Societate humana status atq; distinxisse: tum unumquemque divino quodam commercio imbui, ut femina naturæ suæ sequendo tacite Vocationis cœlestis vim approbet: maxime autem ad Theologiam amplectendam homines divinitus excitari, ut totis viribus ad hunc propositum sibi a Deo scopum & finem, labores vigiliasque omnes suas sub pretio conscientia convertant, & Spem non dubiam concipiant, se cum laude & emolumento in Theologia verfari posse.

§. IV. Unde nobis quæstio illa nascitur, quam divina adjuvante gratia definire atq; excutere nunc aggredimur.

*Utrum Salva Conscientia Studiosus
Theologia, de Vocatione DEI interna ad Ministe-
rium certus, Theologia studium deserere & Jurispru-
dentia aut Medicina se consecrare
possit.*

§. IV.

ANtequam præsentem quæstionem discutiamus, altius nobis exputandum erit subjectum, ut pateat, respicere nos illum cultorem Theologiæ, qui divini nutus characteres in se agnoscit, adeoque signate nos locutos esse: tum ostendemus quibus lector ex divinis scripturarum oraculis &
Theo-

Theologia morum rationibus decidendi, quas ostiatim deinceps proposituri sumus, queat informari.

§. VI. Interna vocatio est, quæ hic utramque facit paginam, & quæ si externa vocatio destituatur, non satis est ad liberandam vocati conscientiam ceu recte monet Tarnovius de ministerio ecclesiastico L. 1. Cap. 7. Definit autem ibidem, quod sit tractus divinus, cujus sibi quisque Minister coram Deo conscius sit, seu bonum cordis nostri testimonium, quod neque ambitione neque avaritia, neque ulla alia cupiditate, sed sincero Dei timore & ecclesie studio oblatum munus recipiamus quorsum ille Calvinum Instit. lib. 4. c. 3. §. 11. Zanchium volum. tract. Theologicarum pag. 706. Danaum Comment. in 1. Tim. 5. pag. 34. allegat. quibus jungamus licet Gisbertum Voëtium Politica Ecclesiastica parte II. Lib. III. de Vocat. Ministr. Tract. 1. cap. 1. p. 529. ubi Vocationem internam dicit esse internam tractionem & persuasionem Spiritus Sancti in corde alicujus, qui Episcopatum & bonum opus hoc desiderat. 1. Tim. 3. v. 1. quæ dignoscatur ex constanti impetu quem tractionem & voluntatem esse constantem debere, non momentaneam, volaticam, desultoriam, evanidam egregie confirmat in responsione ad quæstionem: an quilibet impetus seu qualibet cupiditas predicandi Christum & homines adducendi ad fidem & pietatem sit certum signum vocationis internæ? Internæ vocationis vim ostendebat Christus, cum à Petro vel ternis vicibus Confessionem amoris prius exigeret, quam ei curam pasceendarum ovium commendaret. Videatur stipulatio vocationis & missionis Petri Johannis cap. XXI. v. 15. 16. 17. quod proinde munus Evangelicum ἐκστὴς καὶ ἀποστόλος se suscepisse confirmat, reliquosque ut idem faciant fidelissime monet 1. epist. cap. 5. v. 2.

§. VII. Optime ergo hæc interna vocatio agnoscitur & quidem (I) *ex amore erga Sacram Theologiam summo*, ita ut sine arcano cordis motu & gaudio Spiritus actionum ministerialiurn & curarum ministro verbi propriarum ne recordari quidem valeat: quod ipsum velle Dei opus est. *Philipp. II. 13.* Solent in ipsa pueritia animadverti in uno quoque minime fallacia ejus vitæ generis & studiorum quæ adultus sectabitur argumenta, ut equidem non semper opus sit, tentare animos juniorum isthoc modo, quem Athenienses lege sanciverant, de qua *Gregor. Nazianzenus Epistola 63. ad Eudoxium Rhetorem pag. edit. Paris. 819.* Νόμος ἦν Ἀθηνησὶ παλαιός, ὡς δ' ἐγὼ Φημί, καὶ κἀπίστα ἔχων. Ἐπιδὼν Φάσκειν εἰς ἡβὴν οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἀγέει δὲ τὸν τρέπον τῆτον. πρὸς δὲ δημοσίᾳ ἐκάστης τέχνης ὄργανα, καὶ πρὸς αἰγέει τῆτοις τῆς νεῆς. ὅτω δὲ πύχη χαίρων ἐκάστος, καὶ πρὸς τρέχων, τῆτῆ καὶ τὴν τέχνην διδάσκει. ὡς τῆ μὲν καὶ φύσιν ἔπιτυχαίνοντῆ, ὡτῆ παιδῆ, τῆ δὲ καὶ φύσιν ἀμαρτάνοντῆ. *Athenis vetus lex erat, eaque meo quidem judicio præclarissime constituta, ut adolescentes cum pubertatis annos attigissent, ad artes deducerentur, ducerentur autem ad hunc modum. Cujuslibet artis instrumenta publice proponebantur atque adolescentes ad ea adducebantur. Quocunque autem delectari quemque contigisset, ad idque accederet, hujus quoque artem edocebatur. Quod videlicet ea ut plurimum recte succedant, quæ natura duce aggredimur: ac contra ea, quæ invita natura suscipiuntur, spem frustrare soleant. Multa autem signa sunt, quæ studium rerum divinarum atque cœlestis philosophiæ amorem certissime præmonstrant, & quæ probe oculati homines etiam in pueris & adolescentibus observant. Quosdam enim conspiciamus pueros magna alacritate adire templa, summa attentione considerare quæ ibi sunt omnia: domum aut reversos, sacras meditari cantiones, ceremonias religionis*

gionis nostra repræsentare, & fortè doctoris aut episcopi inter pares personam gerere. Iidem suos parentes, aliosq; de clementis doctrina pietatis differentes libenter audiunt: quæ sæpius inculcantur, memoria student commendare: minus intellecta repeti, explicariq; sibi postulant. Ubi jam scholas frequentare incipiunt, pulchrum ducunt optimis & modestissimis quibusq; se adungere: & quas cernunt in his commendari virtutes, eas generoso animo exprimere laborant. Cave autem expectes futurum frugi Theologum, cui in prima ætate cum improbis intercedit familiaritas, vel qui ipse assuescit improbè agere. Ad hæc, elucet omni tempore in illis quadam quasi ingenita gravitas, junctæ admiranda suavitati, quam etiam ignoti suspiciunt ac reverentur. Ut autem per ætatem crescit iudicium, ita crescit quoque pietatis amor. Quocirca in studiorum circulo plusculum progressi, sermones sacros, tam in templo, quàm in schola, sic excipiunt, sic menti infigunt, intelligere ut qui vis possit, cupere eos doctrinam auditam vitæ formandæ accommodare, atque orationis vim velle ad mores transferre. Nam vitam quotidie rectius ac sanctius instituere, actionesq; omnes ad pietatis normam dirigere conspiciuntur. Non dissimulant insuper se adfectare, ut de rebus divinis expeditè loqui possint. Quid? quòd significationem aliquam interdum dant, sibi in animo esse, ubi ad eruditionem atque ætatem justam pervenerint, munus docendi sacra in templo, aut in schola, suscipere. Postremò, cum soleat Deus tales adolescentes eximiiis quibusdam donis, ut ingenii acumine, suaviloquentia, mansuetudine, morum candore, & similibus exornare: tum verò externa adminicula omnia, in quibus ponimus amicos, patronos, pecuniam, libros, loci opportunitatem, preceptores, monitores, condiscipulos commodos, & si quid aliud huc conducit, iisdem prospicit, & quod satis est suppeditat. Usque adeò piis adolescentibus deesse nequaquam possunt, quæ ad illud

doctrina & vitæ genus sunt necessaria, ad quod Dominus ipsos semel destinavit. Sunt hæc igitur ordinaria, usitata ac legitima vocationis divina argumenta, è quibus certum atque indubitatum iudicium de futuro Theologo peti potest. Ac ne quis temerè citraque neglectum hæc congesta esse autumet, ac proinde vilipendat: equidem haud gravabor demonstrare, in quibus illustribus viris, qui Theologorum principes evasere, eadem, cum pueri adhuc essent, & adolescentes, sint animadversa, atque ceu digna cognitu literis etiam mandata. Nec pigebit opinor quenquam de nobis audire. Eusebius historia ecclesiastica lib. 10. c. 14. refert de Athanasio, quòd puer cum pueris lusitans, episcopi munus obiverit, fidei confessionem à reliquis exigendo, reddere valentibus impartiendo de Ecclesie more, aqua baptismum, ceterasque ceremonias peragendo. Quod resciscens civitatis episcopus, illum ministris Ecclesie, sacris imbuendum literis commisit, ceu divinans Ecclesie utilem futurum antistitem: cui sana presagitioni eventus pulchrè respondit. Apud eundem Eusebium l. 6. cap. 2. ac 3. legimus, Originem Adamantium parvulum, non tam parentum exhortatione, quam propria voluntate solitum quotidie sacra legere, quotidie aliquid memoriter recitare: frequenter à patre petiisse sibi enodari, qua perplexa intricatave occurrebant. Timotheum à teneris inde unguiculis institutum in literis religionis, & apud piam matrem Eunicam, & aviam Loidem piè sanctèque educatum, Apostolus Paulus testis est, 2. Tim. 1. 3. Sed quin respicimus Servatorem nostrum Christum? Is annos natus duodecim (quamvis in hoc omnia supra humanam sunt sortem posita) Hierosolyma in templo, in celeberrimorum doctorum confessu, ita de rebus divinis & interrogavit illos, & ipse disseruit, ut stuporem incussisset omnibus: nec non estimandum reliquerit, quantus postea cœlestis philosophiæ doctor esset in publicum proditurus: Luc. 2. Memorat D. Hieronymus, se bonarum artium

artium elementa imbibentem, admodum fuisse familiarem suis simillimis: hoc est, piis, & ad studia Theologica aspirantibus. Nominat Bonosam, Pammachium, & Heliodorum: quorum duo posteriores etiam ad episcopi dignitatem evecti sunt. A Gregorio Nazianzeno egregia futuri Theologi indoles, in Basilii magni educatione, institutione, profectu in literis ac moribus scite depingitur: potissimumque ubi narrat, quomodo Casarea, Byzantii, Athenis, quibus locis tunc publica florebant schola, sese gesserit. Temporis angustia non patitur singula explicari. Crebro meminit D. Augustinus, in primis Confess. lib. 5. & 6. se diu antè quàm Rhetorica doceret, atque religionis nostrae sacris initiaretur, occulta & indeprehensibili quadam vi fuisse ad sacrorum librorum lectionem mirifice inflammatum: assidue cum illis egisse, qui de rebus divinis sermones miscere gaudebant, quales praecipui Nebridius & Alipius: libentissimè denique eruditos Theologos, ut Helpidium Carthagini, Ambrosium Mediolani, publice docentes audivisse, nec non saepenumero privatim consuluisse. Penè praterieramus, quae Apostolus Paulus de se ipse praedicat. dicat. Se namque à prima aetate doctrina sacra studio flagrasse: se educatum & institutum in scholis Hierosolymitanis, auditoremque fuisse sapientissimi doctoris Gamalielis: se profecisse praeter ceteris aequalibus: se amplexatum sectam Phariseorum, qui judicabantur legis divina sincerissimi interpretes: se denique vixisse inculpatum, irreprehensibilemque: Act. 22. Gal. 1. Philip. 3. Origenes, de quo paulo antè, anno aetatis decimo septimo, ut patre, ita patrimonio quoque orbatus, extrema premebatur inopia: verum ne hac de causa sanctis studiis, in quibus haud infeliciter fundamentum jecerat, nuncium remitteret, Deus locupletis ac nobilis cujusdam mulieris permovit animum, quae bona spei adolscentem fovit liberaliter, atque plenius informari in literis curavit. Quo tempore diversis indicis Origenes testatum fecit, se fal-

se falsa dogmata olim magno animo aversaturum, solamq; puram doctrinam Evangelii JESU Christi amplecti velle: quemadmodum Eusebius scriptum reliquit, Ecclesiastica historia libro sexto, cap. 2. Verum quid diu moror in his referendis, de quibus extant apud probata fidei scriptores locupletissima & frequentissima testimonia? Vides igitur nunc satis, quæ nam argumenta expectanda eruditionis atque profectus in doctrina pietatis, in viris sanctis ab ineunte ætate præluxerint. Reliquum verò est, ut nos quoque interpretari audeamus nostros pueros & adolescentulos ad sacræ Theologiæ studium divinitus vocari, in quibus contigerit eadem, aut paria signa deprehendi. Sanè quisquis de vocatione sua ambigit, suum ipse ingenium & mores pervelim exploret propius: animi sui propositum, atque in ipsa pueritia susceptas tum cogitationes, tum meditationes, conferat cum sanctorum patrum, quos recensuimus, sanctis conatibus: nec dubium est, quin ubi expenderit, quousque ad hos accedat, aut quàm longè ab his absit, facile queat decernere, ad hoc ne, an ad aliud studiorum genus, se Deus vocarit. Porrò autem, quicumque vocari se intelligunt, certam in spem concipiant, se cum fructu duros Theologiæ operam: nec non ornamentum aliquod alicui Ecclesiæ, si pergant allaturos. Quæ omnia cum maxime in causa nostra esse perspiceremus & tersissime conscripta, operæ pretium nos facturos credidimus, si ea integra in fundum nostrum transferremus ex Andrea Gerharo Hyperio de Theologo seu de ratione studii Theologici cap. 1. pag. 27. & seqq. præsertim cum is liber præda habeatur ejusmodi, quæ in paucorum casses incidat. Exposuit quoq; vocationem internam ex Adversariis Ecclesiæ Hadrianus Hadriani Jesuita Lib. de Inspiratione divina, qui elegantissimus & doctissimus est. Exemplis autem eorum, quos recensuit Andreas Gerhard, qui haud obscura in ipsa quoq;

pueri-

pueritia indicia futuræ frugis dederint, & in quibus radii, quorum fulgore postea ecclesiam illustrarint, tenera in ætate emicuerint, jungere mihi liceat B. Dn. D. Calovium Athanasium alterum, quem adeo reliqua vita omni exprimebat, ut in juventute juxta cum ipso futuræ magnitudini proludere occipiebat. Ex ἀποφύλλου^{is} autem forte, *Jacobus Fuligatus Bellarminum accenseret. Ita enim lib. 1. vitæ Roberti Cardinalis Bellarmini cap. 2. p. 16. versionis Sylvestri Petra Sancta: Religionis pietatisque erat Bellarminus vel tum a puero, quam voluptatum & nugarum appetentior. Nam puerilia quibus ætati moram faceret sexennis aut septennis, fuere tantum ea, quæ indicarent ipsius ad res ecclesiasticas proclivitatem. Quæ Sacerdotes pro aris vel pro suggestu in templis agerent, ea domi cuncta referebat, narravitque ipse, se nondum matura pueritis desumpto scamno ex aliquo forte conclavi, eoque inverso saepe usum esse pro suggestu.*

§. VIII. (2.) Agnoscitur secundo illa interna vocatio ex ipsa habilitate & aptitudine ad divinius hoc studiorum genus, cum sufficientis eruditionis, tum donorum ad ministerium verbi & ad docendū sacras literas necessariorum. Hæc enim interna Spiritus S. ad munus ecclesiasticum est unctio. Neq; enim illa nobis hodie fluunt tempora, quibus clementissimum Numen per immediatam illuminationem aut miraculosum Spiritus Sancti afflatum homines unius momenti spatio ad Apostolorum exemplum eruditos reddit, quod argumentum copiose & pereleganter *Augustinus* tractat *Proæmio ad Libros De Doctr. Christiana.* Constat quippe inter omnes Historiæ ecclesiasticæ auctores idoneos, quod verbi divini immediate emanantis & miraculorum eadem fuerit periodus: miracula autem in desuetudinem abierunt tempore *Gregorii Thaumaturgi*, quem *Casp. Barthius* hoc elogio cohonestat,

D

quod

quod *Vir Apostolicarum virtutum inter omnes Patres quam maxime compos fuerit.* Adversar. Comment. Lib. 1. cap. XV. p. 36. quanquam alii designata ab hoc miracula eo quod fidem ex superare videantur in dubium vocent, quam litem nunc nostram haud facimus. Neque nostræ ecclesiæ eam ex conscientia lege Monachorum & Papatus tolerant ruditatem, cujus beneficio & is Diaconi munere dignus, qui sciat bene & expedite legere, & utcunque cantare, operamque dederit Grammaticalibus; quorsum videatur *Pontificale Romanum.* Comprobat illam rudem ignorantiam Profodia Verborum in Missali Romano, quam exhibet *Bartholomeus Gavantus in Thesauro Sacrorum rituum p. 300.* quo de instituto suo ita præcipit ibidem Auctor: *Abstini in prima editione a notanda profodia verborum eorum, qui dubiam in Missali habere possunt pronunciationem, tum quia solent imprimi Missalia additis accentibus, tum quia eadem fere verba quæ in Missali leguntur communia etiam sunt Breviario, cujus Profodiam difficiliorem in ejusdem Commentariorum calce annotaveram. Verum quia Typographorum incuria male positi sunt accentus & aliquando omissi, me impulerunt insignes Episcopi, ut in gratiam minus peritorum Sacordotum ea quoque separatim colligerem, quæ Missalis sunt propria ne contingat ullus error in legenda Missa.* Quæ tamen eruditione nedum tinctus ille & sacerdos quidem, canone retulerunt *dist. 4. de consecratione.* Qui in nomine Patriæ, Filia & Spiritua Sancta baptismum administravit. Tempore Caroli M. tam lignei erant Pastores, tam *κῶφα* *ᾠδῶνα* ut Carolus per Alcuinum (vel Albinum) Flaccum homilias quasdam ex Patrum Scriptis seligi cura verit, quas loco concionum habendarum, publice in ecclesia prælegerent. Confirmat id *Gisb. Voëtius Politica ecclesiastica Parte II. Lib III, Tract. 1. p. 538.* Conferatur idem *part. 3. Select. Disp. tit. de*

tit de ignorantia part. 1. p. 601. Et ut propius ad nostra tempora accedamus memorabile subjiciemus exemplum Patris Thomæ Hobbesii malignantis undiquaque hominis, de quo ita in auctario vite Hobbesiana memoriae proditum legimus p. 18. *Patrem nactus est Concionatorem, qualem tunc ferebant tempora, qui leviori doctrina armatura instructus Orationes publicas & quas vocant Homilias, satis apte populo praelegere poterat.* Ut jam taceamus regulam Franciscanorum: *Qui ignorant literas, non discant.* Ignorantia siquidem apud ipsos meritum est, qua se coelum adipisci posse sibi persuasum habent: unde & *Frates Ignorantia* cluent. Strenue vestigia legunt Conditoris ordinis sui, qui *Franciscus* dictus, cum antea ipsi nomen esset *Johanni*, fertur, eo quod Spiritus Sanctus eum linguam Gallicam docuerit. Edidit is *Franciscus Testamentum pacis*, in quo statuit, quod qui nesciant literas eas necquicquam curare debeant, idque *testamentum* vocat *oblivione nulla delendum.* Cujus proinde & nos non sine detestatione abjecti istius infra brutorum conditionem animi jam meminimus ex *Henrico V Villosi. in Athenis Orthodoxorum Sodalitii Franciscani* p. 113. Stamus autem ejus fide vel maxime, quod *Willot, Belga Paris. ordinis Minoritarum & Provinciæ Flandriæ Provincialis* fuerit. Non vacat nunc ostendere quanta in ignorantia versentur etiam quidam ex famosæ a nomine Jesu Societatis Presbyteris, qui continuo in nos deblaterant & sæpe juxta cum ignarissimis nesciunt quisnam sit, quicum dimicare, aut quidnam id sit, quo superdimicare se clamitant. Istiusmodi *Ludovicus a Sancto Carolo* est, qui nova & plane inaudita metamorphosi ex libro hominem facit in Bibliotheca sua pontificia Lib. II. p. 455. *Articulus Alsmacaldus Germanus, Lutheranus edidit de Primatu & Potestate Papa librum.* Quis non cum Barone

de Budovva indignabundus exclamitet : Asini Vos alios salutis viam docere vultis , qui tantillum verbum in sacro codice ignoratis. Namque ita in *historia persecutionis Bohemica p. 235.* memoria & ignominia proditum legimus, Jesuitas quosdam Pragenses interrogatos, ubinam in sacris literis dictum illud : *Nescit homo, an odio vel amore dignus, exstet?* alterum ab altero ambitiose exquisivisse, donec responderet alter: *Ni fallor ad Timotheum,* quo audito sibi Baro ille temperare non potuerit, quin dicto modo objurgaret Supinam illorum in legendis sacris literis negligentiam: Confer. de ignorantia Monachorum *Dorscheus AntiKirch. p. 78.* Sufficiens itaque requiritur eruditio ut *antequam alios quis doceat ipse probe didicerit. Ecclesiast. XVIII. v. 20. a puero sacras literas noverit. 2. ad Timoth. 3. v. 25. quo possit & sana doctrina cohortari & contradicentes refellere. ad Tit. I. v. 9. & possideat,* quo ipso alterum hoc requisitum absolvitur, *δύναμιν καὶ ἰκανότητα* live facultatem & aptitudinem docendi alios. *2. Timoth. 2. v. 2.* Ab Oratore Civili cum laude summa in foro Romano versaturo, Oratorum Princeps res plurimas requirit, ut omnium rerum magnarum atque artium scientia, sine qua oratio est inanis, sit instructissimus, ni velit irrideri potius quam audiri, ut ipsa oratio conformetur non solum electione, sed etiam constructione verborum, omnesque animorum motus pernoscantur, quo eorum qui audiunt, mentes aut sedentur, aut excitentur: eodem ut accedat lepos orisque quædam levitas, rerumque cognitio libero homine haud indigna, celeritasque & brevitatis venusta quædam cum urbanitate conjuncta: excutiendam præterea omnem antiquitatem exemplorumque vim, nec legum nec juris civilis scientiam negligendam esse, docet: totum tandem in actione, quæ corporis motu, gestu vultu ac voce absolvi-

solvitur, conformanda esse jubet. Adeo solliciti erant pri-
scæ eloquentiæ magistri! ut oratorem fingerent laudandum.
Quod si viri sapientissimi, tantam adhibuere curam ut in fo-
ro, inque curia oratores se sisterent idoneos; quanto magis
id iis oratoribus erit concedendum, qui non pro rostris &
tribunalibus, sed in templis sacrariisque in conspectu Dei &
Angelorum, DEI oracula & Christianæ religionis mysteria,
Apostolorum triumphos, Martyrum laureas, virtutum deco-
ra, improborum supplicia quasi numine quodam afflati, o-
lim sunt enarraturi? Latius sane nomen Oratoris sacri
patet, quam multi opinantur: adeo certe, ut in ejus
clientelam se dedisse videatur, quicquid aut divini,
aut sapientiæ nomine vetustatis argutia expresit: ut is de-
mum hac in re excultus instructusque habeatur, cujus gloriæ
cedit, quod, cum animarum à Christo redemptarum salus in
hoc negotio agatur, nullam sane intelligat posse suscipi o-
peram tam insignem ac illustrem, quam negotium tam ar-
duum non videatur requirere. Ex scientia enim rerum am-
plissimarum pulcherrimarumque beata Oratoris sacri copia
efflorescat oportet atque redundet. Præmittenda igitur
variarum lingvarum, quæ ad interpretationem solidam li-
brorum divinorum faciunt cognitio, ne ubi sensus verba re-
gere debet, verba imperent sensui nec loca ulla falsis inter-
pretamentis eludantur atque enerventur. Accedat universæ
philosophiæ præsidium; ita tamen ne divina nugis humanis
atque informibus somniis contaminando citius ædificetur
cælum Aristotelicum, quam quod destinatur martyribus.
Humanitatis studia inde a puero probe excolenda, quorum
per reliquas scientias totamque hominis docti vitam ea vis
est, ut contemptum suum egregie frequenterque vindicent.
Tenenda præterea est antiquitas, in cujus penetralibus tam

reconditorum rituum lustrá & cubilia deprehendenda: exemplorum vis ex omni historia eruenda: Patrum scripta caute replicanda. Non illi leges divinæ humanæque, non gentium in honestos mores consensus aut instituta ignoranda; neque naturæ negligenda investigatio est, ut quanta in operum divinorum cognitione nobis fax præluceat, venuste observemus. Robúr porro & firmamentum doctrinæ cuiusvis accurate memoriæ mandandum, ut & habeat, quo non minus populum instruat, rudes ignavas ac cœcutientes mentes excitet imbuatque, quam sublimiora fidei capita, quoties opus est ad veritatis trutinam revocet: post singularum controversiarum momenta excutienda: castigata utendum disciplina in tractandis conscientiis, ne quid in rebus, quæ ad religionem pertinent, tristius fiat aut asperius, quod perinde esse videtur, ac si quis Spiritum Sanctum in specie non columbæ, sed vulturis aut corvi descendentem faciat: ad extremum ut vim omnem artis oratoriæ pernoſcat, imprimisque qua ratione amor in virtutem in vitiumque vicissim odium sit acuendum, ut teneat habenas animorum, prout cuiusque natura postulat & eundem auditores affectum accipiant, quem orator induit: nihil humanæ sit calamitatis nihil querelarum, quibus mederi non possit, nihil tam elegans, magnificentum & cœleste, quod non & ipse perspexerit & differendo possit explicare: quo habita oratione sacra mirum in modum convertantur omnium mentes, iisque summa alicritas & cupiditas pie vivendi innascatur. Quamobrem videmus eloquentiam sacram ex iis rebus universis constare quæ in censum artis & scientiæ veniunt, adeo ut quicquid complexus rerum aut continet aut versat intellectus in oratorem sacrum quodammodo cadere videatur, qui unus fere omnia scire debet, quæ singula reliqui inquirunt. Sed illum
appa-

apparatum & necessariam sapientiam frustra requiras in iis, qui se Theologos & sacros Oratores fieri somniant, si fucata solidisque fundamentis plane nuda scientia ad sacra pulpita proruant & Postillis probe instructi ex cathedris sacris humanæ intemperantiæ faciant theatra. Permagnum quidem in movendis affectibus momentum situm est, & merito nihil suavius inque animos hominū magis penetrans existimatur, quam eruditæ humanitatis genius, politioris solertiæ instrumento informam modestæ concinnitatis adornatus: Verum n. vero nisi par subfit eruditio, quid quæso ineptius, quam iis rebus afficere velle animas, quibus sanguinolentum Christi meritum pretium apud Deum fecit, quæ præter memoriam & externos in dicturo sensus nihil affecerunt. Qualem inane sonitum in Fausto natura non arte facundo notat *Augustinus Confession. Lib. VI. Cap. VI. p. 101.* his verbis: *Ergo ubi venit expertus sum hominem gratum & jucundum verbis: & ea ipsa, quæ illi solent dicere, multo suavius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus ministrator? Jam rebus talibus satiata erant aures meæ: nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur: nec ideo vera quia diserta: nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus & decorum eloquium.* Frustra inquam illud doctrinæ reconditoris conditorisque instar in Postillarum mancipiis requiritur. Justæ hinc intelliguntur *B. Danhaueri* querelæ *parte I. Lact. Catech. p. 426.* Das ist noch nicht genug zu einem erbaulichem Prediger / wenn er nur heilig und fein wandelt / oder nur allein gelehrte Predigten thut: Ist er allein fromm / so nützet er ihm alleine und nicht anderen / ist er alleine gelehrt / so hat seine Lehre keine Krafft. Wer nicht wohl studiret / der kan auch nicht wol predigen. Was ist schädlicher als ein ungeschickter Prediger / dadurch die
Leus

Leute können verführet werden / wenn sie glauben wahr seyn / was nicht wahr ist. Nicht hat es die Meinung / als wenn alle Prediger müßten Doctores seyn / sondern Docti, bevoraus zu diesen letzten Zeiten / da so helle das Licht ist / so grimmig die Feinde der Wahrheit / denen man mus widerstreben: Der Unterscheid der Wahrheit bleibet einen Weg wie den andern. Durch etliche wird denen Zuhörern der Hunger gebüßet / durch andere der Ekel und Überdruß benommen. Et paulo post pag 432. Die ungeschickte Wäscher / die mit ungewaschenen Händen / ohne Gebeth / ohne fleißiges meditiren / das allerheiligste Ambt angreifen / wollen andere lehren / haben die fundamenta selbst auch nicht recht ergriffen / brauchen die Postillen wie D. Luther redet in der Vorrede über Spangenberg's Postille / als Formulas und Calender / ihre Nahrung zu verdienen / sind nichts anders denn Pflittich oder Dolen / die unverständlich nachreden lernen. Exempla Plittacorum, qui Orationem Dominicam & Symbolum Apostolicum recitare potuerint, legere sunt apud *Erasmus Francisci* in der Schaubüne. - *B. Mengerius* quam bene amplitudinem studii theologici animo complexus sit ostendit *Scrutini Conscientiæ* cap. XIX. quæst. 3. p. 1338. Ach mein lieber Christe / Seelen-Pflege ist ein hohes und schweres Ding / das erfodert einen Mann auch auf dem geringsten Dorffe. Dahin gehören Schriftkündige / wohlgelahrte und begabte Leute / die das ihre studiret und gelernet haben / daß sie wissen mit den Müden zu rechter Zeit zu reden / *Esaia* am 4. mächtig seyn zu vermahren durch die heilsame Lehre. *Tit. I. v. 9.* recht theilen das Wort der Wahrheit. *2. Tim. II. v. 15.* Darumb erfodert *S. Paulus* ausdrücklich an einem Lehrer / daß er sol

lehr=

lehrhaftig seyn. 1. *Timoth. 3. v. 2.* Das solten manche Studenten auff Universitäten frühzeitig bedencken / damit sie sich ihr Studiren einen grössern und bessern Ernst sehr liesen / denn viel dencken / wenn sie nur Predigten nachschreiben / Postillen lesen und auswendig lernen / und ein Sermonlein machen können / so sey es gnug / sie wollen wohl einmahl eine Pfarre bekommen: Sehen die Bibel wenig / selten oder gar nicht an / haben die Bibel wohl gar nicht einmahl durchgelesen / wissen keinen Spruch richtig zu citiren / können keine definitionem Theologicam, wissen nicht wo die zehen Geboth in der Bibel stehen. Siehe so fein sind diese Gesellen in der heiligen Schrift bewandert / zu geschweigen / daß sie solten können Grund geben der Hoffnung oder der Lehre / die sie predigen wollen / noch wollen sie Pfarr-Ampt und Seelen-Pflege haben. Aber schämen sollen sie sich und ja wohl ihr Herz und Gewissen prüfen / daß sie Gott nicht äffen und die liebe Kirche damit. Daher kömms denn hernach / daß so viel ungeschickte ärgerliche Fälle und Fehler vorlauffen und erfahren werden / daß Alinus ad Lynam, grobe ungeschickte Esel und Bengel sich einpartiret und einpractihret haben / die nicht einen Löffel zu solchem heiligem Ampt waschen können / und müste zumahl ein ungeschickter armer Teuffel seyn / dem solche grobe Esel eine Seele entführen könnten. *Diximus judicandam etiam aptitudinem & internam Spiritus S. unctio-*
nem ad Sacerdotale officium ex donis ad Ministerium verbi
necessariis. Quod si enim quis libertate Spiritus, ingenio,
memoria destituatur, aut insigni linguæ laboret vitio is non
ad Concionatoris munus se à Deo vocatum secure colliget.
Insigni autem non levi aliquo vitio præpedita lingua esse de-
bet hominis, qui propterea studio diviniore se indignum ju-
E
dicare

dicare velit, ut pariter in schola atque ecclesia ad docendum se ineptum deprehendat; alias levis balbuties, ruffarum faucium asperitas, vocis exilitas & quæ sunt ejusmodi haud idoneam excusationis causam sufficiunt. Lutheri ipsius vox raucum quid sonabat: unde tum temporis bene multi Theologiae studiosi, sed inepti imitatores sibi persvadebant, posse se pariter animos demulcere audientium & æque secundo ac Lutherus, auditorio uti, dummodo obtusioris vocis stridorem secum in suggestum afferrent: In hac tamen exploratione externorum & ministrantium donorum omnino considerandum illud est, quod natura arte possit juvari, id quod constat exemplo *Demosthenis* Oratoris etiam atque etiam commendato à *Cicerone Lib. 1. de Oratore.* & *Francisci Visdomini*, si Franciscanis habeas fidem, *Ferrariensis*, qui veluti *Demosthenes alter*, invita ac prorsus reluctante natura præstantissimus Orator sit redditus. Nam cum ei lingua & vox naturaliter quodam & perpetuo offendiculo ita interrumperetur hereretque loquenti, ut primas dictionum Syllabas in privatis colloquiis iterum atque iterum anhelando repetere cogeretur; Sic tamen repugnantis natura malignitatem fortissimo laterum robore & validissimo spirituum omnium conatu domavit & expugnavit, ut miraculum sit, quomodo Vir lingua hesitans & in familiari congressu vix submissa voce verba referens, potuerit in publicis declamationibus expeditissima lingua exactissime gratisimeque loqui, & quod mirabilius est concitatisimo cursu, ab exordio usque ad finem concionando inoffensa lingua decurrere, eodem semper actionis impetu. Quod de eo refert *Henricus Villot in Athen. orthodox. Sodalit. Francisc. p. 147.* Alias conferatur *Mosis* excusatio, quam admittebat Deus, & *Aaronem*, quod his donis esset instructior, *Mosi* in Sacerdotio præferebat. *Exodi IV. v. 14. 15. 16.* Ceterum manet illud, quod antea nobis dictum est

est, ad amorem hominis adversus SS. Theologiam accedere oportere providentiæ divinæ efficacissima quædam media, quibus id, ad quod homo ejusmodi ex infinita reliquorum massa separatus & Sanctificatus quasi seorsim destinatus est, ratum de eo habeatur, isque semper proficiat felicissime, ad ecclesiæ emolumentum diviniusque decus officii.

§. IX. Quod si ergo cultor Theologiæ, qui in juventute sua animum ad Theologiam appulit, sibi que cum eo studio bene convenire ostendit, à parentibus & superioribus illi vitæ generi aut destinatus aut in eo confirmatus adjutusque, quique opportuna jamdum specimina dederit, prætereaque dotes sufficientes habeat ad persequendum illud studium atque ad altiora contendendum; hunc salva & illæsa conscientia, sine gravi summi ecclesiæ præsidis & capitis unici offensione, citra contemptum S. ministerii & Parentum Patronorumque, aut citra scandalum in cœtu Christiano Theologiæ studium cum alio commutare non posse affirmamus.

§. X. Et quidem (1) *ob præfractam inobædientiam, qua vocanti Deo, cujus vocem atque voluntatem non obscure, sed per concessa dona clarissime percepit, resistit. Etsi enim futurum Theologum necesse est imprimis à Deo vocari atque numinis impelli motu, tamen nostra quoque diligentia tantum in hoc negotio momenti habet, ut si ea adsit, præclara Dei dona, bonitas nature in quâ, ingenii vis & quæ ejus sunt generis, incrementum non parvum in nobis capiant: si vero non adsit, vehementer metuendum, ne, tanquam ingrati, donis illis spoliemur: aut tanquam immorigeri vocationisque divinæ Contemptores a præstantissimo studiorum aut vitæ genere, justo Dei judicio excludamur. Obtemperantes Deus provehit: immorigeros repudiat ac arcet. Verba sunt laudatissimi Hyperii de ratione studii Theologia lib. 1. Cap. 3. p. 34. Et quomodo aliud vitæ institutum, ad quod*

E 2

non

non vocatus sit, auspicari potest homo aliquis in nomine Dei Opt. Max. atq; felices sibi progressus polliceri in eo, ad quod non impellente veritatis Spiritu animum adjecerit, sed instinctu maligni Spiritus, qui perduellis divinæ sapientiæ ex scripturarum præscripto merito habetut. Attendenda hic sunt omnino mandata & interdicta sacris litteris comprehensa, quæ pertinent ad muniendum confirmandumq; animum in eo vitæ genere quod cuilibet divinis quasi nutibus fuerit designatum. Ex quibus potiora: *ut cuique largitus DEUS est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat* quomodo in omnibus Ecclesiis præcipit faciendum *Paulus 1. Corinth. VII. v. 17. & v. 20. disertius hortatur: In quo quisque statum vocatus est, in eo maneto. Nemo qui aratro admota manu respicit intergum aptus est ad Dei regnum.* Judicio ipsius Salvatoris vocationis divinæ naturam ostendentis *Luca IX. v. 62. Neq; vel militans sese vitæ negotiis implicat, ut militie duci placeat 2. Timoth. II. v. 4. Metuat unus quisque fulmina illa: An delectatus Jehovah holocaustis & sacrificiis, ut cum auscultatur voci Jehova. Ecce auscultare est melius sacrificio, attendere, pinguedine arietum.* Quia sicut peccatum divinationis (magicum) est rebellio, & sicut superstitio & idololatria est repugnantia: quia sprevisi verbum Jehova, sprevit similiter *Te. 1. Samuelis XV. v. 21. 22. Felices qui in tempore animos ad nutum Dei revocant, & ipsi momenti aut castiganti etiam potius se suaque studia accommodant* Novimus nos nonnullos, qui, cum divinitus essent uni huic studiorum generi destinati (comprobarit id postea successus) maluerunt tamen idque sive aliorum hortatu sive privata quadam ambitione adducti, animum ad aliam quampiam adjicere facultatem: veluti ad Jurisprudentiam aut Medicinam (quas profecto eximias esse disciplinas, negare

gare nemo potest) quam eò pergere, quò se trahi advertent. Verum, quid illis accidit? Cum existimarent, se sapienter nec minus feliciter maximo in pretio habita studia aggressos: ipsi præter suam expectationem, occasione aliqua subito enata, coacti sunt ad Theologorum scholas se recipere, in quibus solis aliquid laude dignum tandem adepti sunt. Ita Hyperius lib. de Theol. Stud. p. 25. Cui observationi nobis subijcere liceat exemplum incomparabilis Theologi nostratis Joh. Gerhardi de quo Spizelius in *Templo Honoris* p. 123. ad hanc rem accommodate loquitur: *Quod tantum ecclesia Evangelica ab egregiis Viri hujus laboribus, emolumentum sit consecuta, gravissimo cuidam morbo debet. Eo enim adolescens quindecennis correptus de studio sacro tractando voverat & interno conscientia stimulo excitatus, ad studium Theologicum, a quo Medicina amore captus jam diverti cæperat, regrediebatur.*

§. XI. (β) Altera ratio quæ obstat, quo minus studiosus Theologiæ possit a se ipso quasi exire, atque ad aliud studiorum genus transire, est talenti divinitus in lucri usum concessi occultatio, cujus causa & gravis ipsi reddenda ratio, & necesse habet severam expectare ad tribunal Judicis sententiam, ex *Luce XIV. v. 21. 22. 23. 24.*

§. XII. (γ) Sequitur, ut ostendamus, non licere homini ad sacra studia nato volatico esse, ob exitiosam summe & a servatore ipso reprehensam inconstantiam. *Luce IX. 62.* Quin potius ii qui desultoriis studiis fata sua sollicitant exempla Prophetarum & Apostolorum sequantur, viamq; terant tot sanctissimorum Dei Virorum atque martyrum vestigiis signatam, qui a vocatione sua ne latum quidem unguem unquam desistere voluerunt donec *cursum absolvent fidemq; servarent. 2. Timoth. IV. v. 7.*

§. XIII. Jam vero considerandum erit, quod leves mutationis causæ internam Dei vocationem atque voluntatem irritam non debeant facere. Vel enim S. S. Theologiæ studio valedicunt plurimi (1) *ex promotionis mora*: id quidem nulli negamus, non omnibus, *Balthasaris Meisneri, Joh. Affelmanni, Matthia à Hoë &c.* contingere fata, quos admodum juvenes l. Academia Professores Theologos vel Ecclesia habuit antistites. At Christiani hominis est patientia omni horas & moras præstolari vocantis Dei, neque impatientia divinum lædere ordinem, qui hos primo diluculo, illos circa horam tertiam, nonnullos quoq; ad undecimam demum vocat in vineam. *Matth. XX. v. 1. seqq.* Bene B. *Lutherus in Postilla Eccles. Am Tage Andrea des Heiligen Apostels in der ersten Lehre*: Bistu gelehrt und verstehest Gottes wol / meinst auch du wollest es andern recht und nützlich fürtragen / harre / wilß Gott haben / er wird dich wol finden / lieber laß dir deine Kunst nicht den Bauch zureissen / Gott hat deiner nicht vergessen / soltu sein Wort predigen / Er wird dich zu seiner Zeit befördern / setz ihm kein Ziel / Zeit / oder stelle / denn wo du nicht hin wilt / da wird Er dich hintreiben / und wo du gerne seyn wollest / da soltu nicht hinkommen: Multi tamen sunt, qui conqveruntur acriter, se in tanto studiosorum Theologiæ numero, præsertim, cum vix legitimæ vocationes consequi iidem possint, ferme obsolescere, & quis tandem pati velit superba fastidia quorundam, de quibus jam suo tempore ad indignationem usque conqvestus *Lutherus* est, memorabili *epistola, qua existat Tomo XII. Opp. VVitteb. p. 203.*

Dem Würdigen Herrn Magistro Johanni Schreyner /
Pfarrherrn zu Grimmen und Superattendenten,
meinem günstigen in Christo Freund.

Mein lieber Magister und Pfarrherr / sagt doch (wo es
Magister Spalatinus nicht thuen will) den Edelleu-
ten und wer sie sind / das man nicht kan Pfarrherrn mah-
eln / wie sie gerne hätten / und solten Gott danken / das
das sie das reine Wort aus einem Buch möchte buchstabir-
ren hören / weil vorzeiten unter dem Pabst / so eitel Teuffels
Pfürge und Dreck haben müssen hören / und bezahlen
theuer genug. Wer kan den Edelleuten eitel Doctor Mar-
tinus und M. Philippus auf solchen Betteldienst schaffen?
Wollen sie eitel S. Augustinus und S. Ambrosius haben /
die mögen sie ihnen selbst schaffen. Wenn ein Pfarr-
herr seinem Herrn Christo gnügsam und treu ist / solt bil-
lich ein Edelmann (der etwas merckliches geringer den
Christus) auch zufrieden seyn. Muß doch ein Fürst in
seinem weltlichem Regiment zufrieden seyn / das Er im
ganken seinem Adel kaum drey Werckstück findet / und
mit den andern Füllsteinen Gedult haben muß. Sie wol-
lens alles erlesen haben / aber selbs nicht erlesen seyn noch
seyn mögen. Solche Sachen solt ihr in eurem Creyß
selbst ausrichten. Denn wir ohne das überschütt / kein
Ruhe noch Frieden haben / für den Sachen aus alten Lan-
den. Laßt diesen Brieff kommen für Fürsten und Herrn
oder wo man will / mir ligt nichts dran. Feria 2. post Kilia-
ni 1537. Martinus Luther / D.

Cogitet itaque Theologiae cultor industrius non deesse
pios Magistratus qui id quoque sibi dictum putent, perfvasis-
simumque sibi habeant, summi Dei animadversionem se in-
currere

currere, si cogitationibus istiusmodi patiatur se divelli à studio Sacrarum litterarum.

(2) Nec quicquam hic profecerit, si quis dicat se tadio presentis status capi, vereri se ne succumbat oneri, quod honos, quem in Theologiae studio expectet, sit allaturus. Constare quippe, Sacerdotium non esse otium sed negotiorum negotium & vel Lutherum ipsum in cap. XL. Esaiae Tom. III. Lat. fateri: *prædicare verbum Dei nihil aliud esse, quam derivare in se furorem totius inferni & Satanae.* Ita alios videas sibi vereri, ut vires & dotes suæ sacris Theologiae muneribus pares sint, alios, ut satis obfirmato adversus quasvis vexationes Diaboli mundi & carnis sint animo, qui quidvis potius à se impetrare malint, quam ut confidere possint, satius esse, si cœpta in usum ecclesiae pergant urgere. Nos, quamvis omnino sufficientem eruditionem præstantissimasque dotes digne in Theologia versaturo competere asseramus; tamen, ut probe quis seipsum intelligat etiam atque etiam monemus, ut omnibus modis fugiat nimiam diffidentiam, quam in incomparabili Viro Hieronymo Wellero B. *Lutherus* vituperat. *Colloqu. Mensal. cap. 22. fol. 184. edit. Francof. anno 1568: Es ward geredet von D. Hieronymo VVellern, wie er so Kleinmüthig wäre / verachtete seine Gaben / da er doch gnug Verstandes / Kunst und Wohlredenheit hatte / mehr denn alle Papisten / doch weil er andern nicht konte gleich seyn / träte er zurücke / und wolte sich nicht brauchen lassen. Darauß sagete D. Martin Luther: Mit nichten soll man also thun / sondern ein ieglicher soll zu frieden seyn / und sich gnügen lassen an seinen Gaben / die ihm Gott gegeben hat. Denn sie können nicht alle Pauli und Johannes der Täufer seyn / sondern es müssen auch Timothei und Titi seyn / man darß der Füllsteine an einem Gebäude mehr / denn der Quadraten. Ingleis*

gleichen klagte Magister Forstenius, D. Luthero, daß sein Predigt-Ampt ihm sauer und schwer ankäme / und alle seine Predigten ihm zu enge würden / auch würde er oft irre darinnen / und wolte daß er noch bey seiner alten profession geblieben wäre. Ach sagete D. Martin Luther, daß der liebe Petrus und Paulus davon wären / ihr soltet sie wohl schelten / denn ihr bereit so geschickt woltet seyn / als sie / ihr woltet haben den Zehenden / und nicht die Erstlinge. Est aliquid prodire tenus si non datur ultra. Kriechen und schleichen ist auch etwas / da man nicht weiter kan. Thut ihr das eure / könnet ihr nicht eine Stunde predigen / so sey es eine halbe oder viertheil Stunde / und richtet euch nicht aller Dinge nach andern / ihnen nachzuahmen und zu folgen / ihr könnet meine / noch eines andern Predigt von Wort zu Wort nicht erlangen / sondern fasset aufsfältigste und kürzeste zuvor / worauf die ganze Sache und Predigt bestehet / und befehlet darnach unserm Gott. Suchet in allerley Einfalt Gottes Ehre / nicht Ruhm und Zufall von Menschen / und bethet / daß euch Gott Verstand und Mund / und den Zuhörern ein recht rein Gehör verleihe / und lassets Gott walten. Denn das wollet mir glauben / daß Predigen nicht Maulwerck ist / denn ich / wiewohl ich nun ein alter und geübeter Prediger bin ; Doch fürchte ich mich / wenn ich predigen soll / und ihr werdet gewißlich diese 3. Stücke erfahren. Erstlich / da ihr gleich die Predigt aufsf allerbeste gefasset und begriffen habet / worauf sie stehen soll / so soll es auch wol zu trümmern und zu Wasser werden. Zum andern wenn ihr am Begriffe und Concepte gar verzaget / so gibt Gott Gnade / daß ihr am besten predigt / daß es dem Hauffen wohlgefället. Zum dritten / wenn ihr nichts gefasset habet / daß es beyde euch

und den Zuhörern wird gefallen: Darumb bittet Gott/ und lassets dem befohlen seyn. Hactenus Lutherus. Neq; solum is, qui divinam vocationem ad Theologiam defugere noluerit, necesse habebit inhærere vestigiis divinæ benignitatis, sed etiam intentionem afferat oportet ad hoc studium subjectionis, ad omnia mala, quæcunque ipsi ob nomen Christi & sanctum opus prædicationis à fidei & pietatis hostibus, ab ingrato mundo, à tepidis & carnalibus, à falsis fratribus inferri possint. Amplectendum itaque consilium hoc erit *B. Lutheri*, quo vocatione divina fretus facile conscientiam solabatur metumque omnem abstergebat. Exstat illud *Comment. in Genes. XXVII. fol. 56. Scio ego, scribit, me saepe multa stulte & temere admodum egisse, adeo ut cogitarem: Cur Deus vocavit me ad prædicandum, cum in me tantum scientiæ, consilii & prudentiæ non sit, quantum magnitudo muneris requirit: quanquam enim bono & simplici animo, bono studio & zelo gerebam omnia, tamen multum absurditatis & offensionum saepe ortum est, ut videretur cælum & totus mundus ruiturus. Ibi tum in genua procumbere, & opem ac auxilium à Deo flagitare cogebam, qui potens est ex tragico paroxismo catastrophæ Comicam nobis dormientibus, præstare. Egregie ad Syrac. 22. scribit Matthesius. conc. 3. p. 147. Wer da stehen will auff breitem Fuß/aus-und Fushalten/der steure sich auff zwo Säulen/nemlich auff Gottes Wort und seinem Beruf. HErr Gott diß ist dein Wort/un du hast mich durch meine Eltern/ Præceptores in diese Kirchen beruffen zu diesem heiligen Ambt. Ich will dir aushalten/ich glaube dir und traue dir. Du hast gesagt/sey keusch/sey getreu. Nun will ich nicht wider Ehre thun/nicht stehlen/und solt ich betteln gehn/und wann ich gleich Herrn und Frauen/König und Käyser solte zu Feinden bekommen / so will ich doch thun
was*

was recht ist / wie Joseph / Gott wird meine Unschuld schon an Tag bringen / und mein Lohn seyn : Will mein Kirch / oder der Herrschafft / der ich diene / meine Treu und Fleiß nicht erkennen / und achtet meine Mühe und Fleiß gar gering / und für nichts / so will ich doch Gott in seinem Wort und meinem Beruff dienen und aushalten / und lasse mich von den zwey Säulen auch der Höllen Pforten nicht reißen. Nemo ergo propter ingrati mundi malignum genium propter pericula, propter labores & molestias se patiatur abstrahi à ministerio, aut universim à Studio Theologiae, siquidem divinum & præceptum & præsidium & præmium præsto habemus. Ita enim Deus *Jeremiam* obfirmato jubet esse animo cap. 1. v. 14. 15. *Ne illos pertimesce, ne ego te coram eis excindam. Ego enim ex te jam hodie efficio munitam urbem, ferream columnam & aheneum murum, contra totam regionem, in Judea Reges atq; principes in sacerdotes & incolas.* Idem quoque benignissimus Deus qui Ministros suos præsidio munit, etiam eloquio donisq; omnibus instruit ita namque diserte Christus : *Nolite curare quomodo aut quid loquamini: Sugeretur enim Vobis eadem hora quid loquamini. Non enim Vos eritis qui loquemini, sed Patris vestri Spiritus in Vobis loquens.* Hæc ergo divinæ gratiæ certissima adjumenta apud unumquemque, qui sacris studiis se semel emancipavit ad vividam proficere debent consolationem, ne quis defugiat labores, quos sustinendi muneris ratio olim possit afferre. Annon enim præterea quilibet status curis laboribusq; est obnoxius. Quam minime ardua munera sine arduis negotiis possint suscipi Mosis exemplum affatim comprobatur. Quare velimus pati ut adversarii nos labore vincant ac studio? Atqui Calvinum refert *Florimundus Raymundus Historia sua de Nativitate hæres. &c.*

Lib. VII. cap. 10. vix repertum esse, qui Calvinum adæquaverit in perferendis laboribus. Spatio annorum XIII. Geneva singulis diebus Conciones habuisse, binas etiam sæpe diebus Dominicis. Singulis hebdomadibus Theologiam publicis prælectionibus explicasse, & singulis diebus veneris colloquio pastorum interfuisse, sive collationi, quam Congregationem appellabant. Quod reliquum erat temporis aut libris scribendis aut responsis ad variorum literas expendisse. Jesuitæ licet in nobis detestentur Prædicantis nomen, attamen in laudibus suis volunt commemorari prædicasse sæpius. JOH. GEORGIUM VOLGERUM, Alegambe in Biblioth. p. 244. scribit ad publicas conciones, in quibus habendis perpetuo versatus sit, S. Chryostomum adhibuisse. Eodem Auctore in Biblioth. Jesuitica p. 239. constat Jesuitam Job. Falconem uno eodemque die sex septemve habuisse conciones neque tamen satietatem sacri laboris eum cepisse. Raphaël Oller Jesuita (quem Sancti Apostolique elogio ejus auditores ornarunt) spatio tredecim dierum septuagies concionandi labore defunctus est, ceu memorat Alegambe in Biblioth. Jesuit. p. 407. Notissimus ob facinora sua Jesuita Petus Cottonius Anno 1618. ducentas & viginti publicas conciones habuit, reliquarum, quas eodem anno ad religiosas familias habuit, comes ejus numerum definire haud potuit, ut habet Alegambe l.c. in Cottonis vita p. 387. Bellarminus adeo gestiebat hoc labore perfungi, ut auctoritate Pontificis sancitam ætatem concionaturi antevertere non dubitaret, sed multo ante orationes haberet sacras ad populum, non sine admiratione auditorum, ceu ex scriptoribus vitæ hujusdem constat. Vid. D. Præses im reinen Gewissen wegen des Papistischen Catechismi p. 654. der kriege des H. Ern. Sunt quidam qui S. Theologiæ studium dese-

rere

rere animum inducant, quod dudum egestas verbi divini ministrorum proverbio locum fecerit;

Pontificat Moses cum sacco per civitatem

Et stultum Cræsum fors per amica beat.

Contra ea:

Dat Galenus opes, dat Justinianus honores

&: *Baldus equo vehitur, vehiturque Avicenna quadrigis.*

Enimvero & illis quod respondeamus in promptu est. Annon enim ipsis æternæ sufficiunt divitiæ? Et siquidem vel maxime tenui in re sæpius degere cogantur, qui sacris se consecrarunt studiis; tamen *merces eorum multa erit in cælis* Luc. VI. v. 23. Atqui Deus etiam illis largissime prospexit quovis tempore: & in veteri quidem Testamento ordinaverat, ut Sacerdotes atque Levitæ sustentarentur ab auditoribus suis. Reditus illorum erant decimæ agrorum, hortorum vinearum &c. *Num. XVIII. v. 11.* primitiæ olei musti frumentiq; *Numer XVIII. v. 12.* pars primogenitorum ex pecoribus. *Deuter. XV. v. 19.* pectus porrectitium armusque exceptitius. *Levitic. X. v. 14.* Similiter ipsis cedebant sempiterno ritu panes appositi. *Levitic. XXIV. v. 8. & 9.* caro arietis nec non panis canistri *Exod. XXIX. v. 31. 32.* certa pecuniæ summa ex votis nuncupatis. *Levitic. XXVII. 2.* & pretium redemptionis illorum qui exsuperabant. *Levitic. III. v. 47.* Christus autem in N. T. divinissima cura victum cultumque suis comparabat, quos ad prædicandum Evangelium mittebat, edicendo: Dignus est operarius alimento suo. *Matth. X. v. 10.* in quam sententiam conferatur. *Luc. X. v. 7. 1 Cor. IX. v. 13. 14. ad Gal. VI. v. 6. 1. Timoth. V. v. 17. 18.* Et reperiuntur sane Auditores, qui Philippensium exempla sequuntur & Doctoribus suis ad rationem expensorum & acceptorum conferunt, & quæ opus sunt, subministrant. *Philipp. IV. v. 15. 16.* Et si contingat ob
divini

divini prædicationem verbi, quosdam spoliari & sedibus suis expelli non tamen eis sunt clausa Sanctorum alibi viscera. De cetero sufficit, quod Deus ipse sit pars atque patrimonium eorum, *Deuter. X. vers. 9.* Si igitur sint quibus angusta res familiaris, in eo quoque; juxta cum Apostolis gloriari possunt: Siquidem propter Christum & propter electos omnia sustineant: Sine quo lautiores in hoc mundo conditionem quærere & cum aliis fortunæ suæ fabri esse possent. Apostolis enim nec aurum nec argentum erat. *Actor. III. v. 6.* illi pauperes erant, & multos ditabant *2. Cor. VI. v. 10.* illi in fame & siti, in frigore & nuditate gloriabantur. *2. Cor. XI. v. 27.* Christus Rex Regum & Dominus mundi propter nos pauper factus non habebat, ubi caput reclinaret. *2. Cor. 8. v. 9.* cum *Matth. VIII. v. 20.* Discant igitur à pueris, qui sacris studiis aliquando operari sunt ad utramque fortunæ ansam præparare animum, ut neque ad divitias neque ad honores mundi attenti sint: quorsum pertinet gravis admonitio incomparabilis Speneri, Viri zelo suo hinc usque ad cælum notissimi, quæ exstat apud *Spizelium de vitiis literatorum comment. IX. § ult. de Nox. Lit. Curios. p. 1020.* Video plerosque Parentes, qui Sacris studiis Liberos suos dicant, ne utiquam hoc facere pio Zelo ut nimirum divinum regnum strenue promoveant, & animose hoc agentes mundi in se & suos odia, quod prope modum necessarium consequens est, concitent: sed ut in certo & quidem honoratiori etiam in seculo statu, vitam quam ipsi putant, tranquillam agant, imo aliquando suis honoribus & comodo sint. Ita carnalis est vere prima intentio etiam saepe apud homines alioqui non malos. Hæc intentio mature puerarum animis imprimitur, destinari eos sacris muneribus, imprimis ante oculos positis illis, quæ præ cæteris fulgent: atque ita primus, qui in studium Theologicum amor conciliatur in teneris animis, nititur

itur propriis commodis & honore, qua intentio postea pleraque non pessime alias procedentia misere corrumpit. Affectus enim ipsos occupat, ut quicquid dein in studiis suscipiant, plerumque ante oculos sit non tam Deo & proximo vera dilectione servienti, quam inter alios emergendi, suisq; rebus, quam fieri queat commodissime prospiciendi studium. Nimirum is scopulus non minimus est, sed inter reliquos quasi prominet, in quem bene multi impingunt, dum contendunt S. Theologiæ studium sibi esse non posse cordi, (4) ob studiosorum Theologiæ & ecclesiasticorum officiorum contemptum. Non placet nunc nec vacat in illum excurrere campum & Theologiæ studium & ministerii dignitatem prolixius à contemptu Quakerorum vindicare: neque tamen sicco pede præterire possumus calumnias Pontificiorum, quibus nostros à studio divini abstrahere conantur, sed conantur. Solent quippe hi obtinere gloriam Theologorum nostrorum, quasi ex infima plerumque plebe assumantur ignobiles nulla nascendi sorte aut alio externo splendore conspicui, neminem è Principibus, uti quidem inter Papæos sacerdotium recipere ceu *Sylvester Petra Sancta Loyolita* notis in epistolam Petri Molinæi ad *Balzacum* cavillatur, quas notas castigavit in *Jesuita Vapulante Andr. Rivetus*. Tom. III. Opp. & quidem ejus Castig. cap. IV. p. 502. impudentissimo homini regerit *Papas* ipsis fuisse ignobiles multos, quorum nonnulli veteramentarii sutoris filii fuerunt ut *Urbanus IV.* teste *Onuphrio*: aut *Pistoris*, ut *Jacobus de Furno Tolosanus* qui fuit *Benedictus XII.*: aut cujus cognomina, ait *Platina*, & *Patria* ob ignobilitatem rejicientur, ut *Bonifacius VII.*, quod idem dixerat de *Christophoro I.* & aliis nonnullis; aut *bubulcorum filii*, ut nuper *Sixtus V.* Pariter inter purpuratos Patres Cardinales sæpe tales promoveri contingit, qui omnibus pudori sunt & ludibrio. Sunt ex eorum numero *Franciscus*

*ciscus Rapacciolus, lintearii alicujus filius, Johannes Jacobus Panzirollus, Sartoris, Martius Gineti Institoris, Volsaus lanione genitus; Julius Mazarinus, cujus Parens foro turpiter cesserat; Lalius Falconerius litterarum adeo rudis erat, ut vix nomen suum legere vel scribere quiverit. Franciscus Barberinus, adolescens Cardinalis factus est ab Urbano Octavo, cui Padagogum addere opus habuit Ascanium Filomarinum postea quoque Cardinalem. Conferatur Joh. Hoornbeck in Examine Bullæ P. INNOCENTII X. (qua abrogare nititur pacem Germaniæ) p. 12. Non ergo Jesuitæ habent quod nobis objiciant evilesceere apud nos ministerii dignitatem eo quod proletarii tenuisq; fortis homines ad Theologiæ adyta à nobis admittantur. Quorsum quoq; videatur Dn. Præses in den Kriegen des HErrn & quidem im reinen Gewissen wegen des Pâbstischen Catechismi. pag. 643. & pag. 649. 659. Quamquam ipsis & illud facile largiamur, quod nec ipsi dissimulare poterunt, ante hæc in Papatu regalia Sacerdotia & pingvia beneficia, ambitu aut simonia prævalentibus exposita fuisse. Vidit Germania & audivit publice concionantem Anhaltinum principem Wolfgangum, Ascaniæ Comitem: Vidit & audivit ex eadem Perillustri stirpe Georgium Ecclesiæ Merseburgensis Diœceseos præfectum, qui serenissimum quondam Saxonæ Electorem Augustum, eum Anna filia Christiani Regis Daniæ Solemni Ecclesiæ nostræ ritu copulavit. Ut jam taceamus bene multos inter nos nobili loco natos, qui Ecclesiasticis muneribus perpetuam sibi laudem circumdederunt. Ceterum illud etiam atque etiam cum *Cisb. Voëtio Politicæ Ecclesiast. Parte II. Lib. II. Tract. I. cap. VIII. p. 300.* monemus: *Exploret quisque contemtorum ministerii sacrorumq; offsciorum conscientiam suam, annon ipse Fe-roboamice hujus πολιτικός (III. Reg. 12. v. 31. pars magna fuerit?**

rit? Annon ipse vilissimorum mancipiorum filios, quamvis sepe nec ingenio, nec moribus, nec eloquentia, nec diligentia sacro huic studio & ministerio pares, præ melioribus promoverit & protruserit? ut scilicet eos tanquam pilas haberet, haut aliter ac Dii, homines, (juxta theologiam Plauti in Captivis,) aut prepositis illis suis insidere queat; uti rana regi suo trahi. Quamvis autem Becanus in examine Concordia Anglicana cap. 5. falsissimum commentum referat, quod crapulam olet convivii illius, in quo fortasse quidam ex fratribus ejus, bene potus somniavit se festivam illam disputationem audiuisse inter nobiles illos, quorum unus protestans malle se omnes filios suos in crucem agi malam professus est, quam ut unus eorum fieret prædicans. Quod somnium false ridet Andr. Rivetus Tom. III. Opp. p. 502. Cui opponere possemus plurima exempla nostratum, qui calidissimis votis à Deo expetierint cum Friderico Taubmanno illam consequi felicitatem, ut omnes ex se nati digni habeantur, qui Ecclesiæ DEI sacris in muneribus utilem aliquando operam possint navare. At tamen inficiari non possumus passim despiciatui haberi sacra studia & munia, uti gravissimè conquestus jam suo tempore B. Lutherus, Tomo III. Latino Jenensi fol. 840. Pastor animarum contemtissimus homo est, adeo, ut nullus rusticus sit: qui eum non putet sicut lutum esse, quod pedibus conculdandum sit, quod faciunt quoque. Sed genuini Christi Discipuli munus est, gloriam hominum non magis diligere, quam gloriam DEI. Joh. XII. 43 & sacri studii officiiq; dignitatem non ex mundi malitia, sed ipsius Summi Numinis estimare ingenio, cujus sententia res si judicetur, Theologiæ studium, ecclesiasticæ dignitates omnes facultates munera omnia, quæ mortali contingere possunt longo post se intervallo relinquunt. Conferatur Summe Reverendus D. Carpozovius part. II. Concion.

*Funebr. p. 1434. Vere B. Lutherus noster Tomo V. Jenensi. in det. Predigt / daß man die Kinder zur Schulen halten soll f. 172. Du magst von Herzen dich freuen und frölich seyn / wo du dich hierin findest / daß du von Gott darzu erwehlet bist / mit deinem Gut und Arbeit einen Sohn zu erziehen / der ein frommer Christlicher Pfarherr / Prediger und Schulmeister wird / und damit Gott selbst erzogen hast einen sonderlichen Diener / ja wie droben gesagt ist / einen Heyland vieler Leute / einen König und Fürsten in Christus Reich / und in Gottes Volk einen Lehrer / ein Licht der Welt / und wer will und kan alle Ehre erzehlen eines rechten treuen Pfarherrns / so er für Gott hat? Es ist ja kein theurer Schatz noch edler Ding auff Erden und in diesem Leben denn ein rechter treuer Pfarherr und Prediger. Id quod prolixè postmodum deducit. Conferantur *Consilia Vitembergensia. Tom. II. Tit. IV. p. 64. Was ein frommer Prediger sey / und wofür man denselben halten solle. Vide etiam Conradi Porta Pastoris Islebiensis ad S. Petri & Pauli Pastorale Lutheri. cap. I. Tacemus jam honorem studiosis Theologiae à Regibus delatum, quod ipsis etiam assurrexerint Reges teste Rambam apud Schickardum Juris Regis Ebraeorum cap. IV. Theor. 12. p. 229. quod mirum nemini videri debet, cum illos Regibus potiores affirmaverint Rabbini & quidem Rabbi Bechai apud Carpzovium in notis ad locum Schickardi. Adde, quod Hebraei foeminam commendaturi frequentarint loquendi formulam הונת להנשא לכהונה quod idonea esset, qua maritaretur à sacerdote ut testis est. Joh. Lightfootus in Luca I. v. 5. p. 712. Nihil quippe tam magnificentum cogitari potest, id dignitas Theologi quin exsuperet. Patet id ex titulis qui illis in scriptura tribuuntur. Dicuntur enim *angeli Jehovæ exercituum. Malach. 2. v. 7. dispensatores. 1. Cor. 4. v. 1***

*viri & servi Dei aut Jesu Christi καὶ ἑξοχῆν. Rom. I. v. I. Amicū Christi Joh. 15. v. 15. Cooperariū Christi 2. Cor. 6. v. 1. stella in manu Christi. Apocal. I. v. 20. lux mundi & sal terra Matth. 5. v. 13. 14. justificatores, Daniel. 12. v. 3. salvatores. 1. ad Tim. 4. v. 16. Nunciū. Legati Christi, 2. Cor. 15. v. 20. coll. cum Esaiæ 52. v. 7. & Rom. 10. v. 15. Omnis quidem ordo à Deo, institutus est honorabilis (conjugium scil. Hebræ. 13. v. 4. Politica gubernatio, 1. Petr. II. v. 13. 17.) ergo & ordo ecclesiasticus non minus est honorabilissimus & multo magis: quia est institutus à Deo, & quidem qua redemptore & versatur circa sacra & spiritualia, ad aeternam salutem ducentia; non circa τὰ βιωτὰ & temporalia. Verba sunt Gisberti Voëtii Polit. Ecclesiast. P. II. p. 285. Quippe Theologia tanto intervallo anteponeunda cuicunque alii studiorum generi quantum anima corpori rebusq; fortunæ præstat, quò videatur *Andreas Gerhardus Hyperius de Theolog. stud. pag. 49.* Hanc ergo excellentiam Theologiæ nemo sibi patriatur eripi, sed obfirmato animo constanter perseveret progredi in eodem studio, quod in pretio habere cocepit: aures omnium, quotquot semel Deo operam suam in ecclesia addixerunt, continuo vocibus Christi præcipientis Magistri personent: *Scrutamini Scripturas Joh. V. v. 39.* Nemo sibi transfuga imponat falsis persuasionibus, quod leves istiusmodi rationes & phaleratas nugas justissimo ac severissimo judici, eidemque capiti ecclesiæ illius, in qua eo jus opera uti voluerat, aliquando secure & intrepide in apologiæ usum possit opponere. Audite vos olim divini conscii muneris, quibus nunc in typho sæculi adornando est animus, præceps valde est lapsus, quo ruatis etiam atque etiam videte. Cernuas pedibus vestris se advolventes cernite animas, divinæ origini per vos reddi discipientes, atq; cœlesti vestra opera commercio imbui, ad fidei vitæque normam à vobis tra-*

duci. Scelus cogitate Caini, quo ille fratrem interimebat Deumque ad poenam quadam quasi *sanguinum* querela movebat. *Genes. IV. v. 10.* ad quem locum quidam Rabbiorum congruenter notant, Spiritum S. ideo plurativum adhibuisse numerum, ut indigaret vindictam facinoris poscere, quotquot in unico hoc jugulo essent trucidati, futuri olim justissimi Abelis haud forte inficianda progenies. Capitalius est hoc crimen, nullisque vel æternis eluendum cruciatibus, in quod vos induitis, quotquot profligata divina vocatione animos suffocatis, cœlumq; spoliatis, è quo extorres in inferno æternis convitiis late serpens vobis exitium mavultis exprobrari. Augustum Imperatorem accepimus cladem Quintilii Vari una cum exercitu in Vestphalia ab Arminio prostrati tanta impatientia tulisse, ut caput interdum allideret foribus, clamando: *Quintili redde legiones.* Humani aliquid passum esse Augustissimum Imperatorem res ipsa loquitur: ceterum justissima indignatio in eum, qui Legiones illas perdiderat, augustissimus amor adversus eos, quibus ut membris trucidatis ipse caput ut superstes esse vellet, vix à se poterat impetrare. Quo animo Christi judicis aliquando sustinebitis vocem ejusmodi: *Reddite Legiones,* Vos, quotquot destinavit ipse sacris muneribus, in quibus pomœria ecclesiæ proferretis atque Diaboli regnum dissiparetis, animasq; vobis committendas æternum servaretis. Attamen nisi humana vos movere poterunt, divina tandem moveant. Christi vos sanguis obsecrat, sanguis in redemptionem universi generis humani effusus, sanguis, qui & illi ecclesiæ, quam vestro ministerio collectam oportebat, pretium apud Patrem cœlestem sit conciliaturus. Adeste vos jam volatici homines, injusti donorum DEI æstimatores! Sistite vos Jesu percontanti. Unum est quod vos quærere velit: *etiamne*
amatis

amatis me? Enimvero probe intelligite vos, conscientiam vestram obtestor, cujus notiones Deo sunt explicatissimæ; si libenter vereque asseratis, tum protinus audietis: *Pascite oves meas.* Si renuatis, cogitate amoris JESU vos nuntium mittere, cogitate extrema vestra destituta fore Angelorum ministerio, omnem reliquam vitam non nisi propagationem miseriæ terroribus calamitatibusque plenissimam futuram, nullam spem superesse deficientibus à Deo; sed inferarum sedum barathris absorbendos æternumque in nunquam finienda secula affligendos esse. At enim quam pulchrum Deo adhærere. Urget Zelum hunc nostrum incomparabilis Spenerus in appendice prima, *der Klage über das verdorbene Christenthum: Ob man mit gutem Gewissen heut zu tage in dem Kirchen-Dienst stehen bleiben könne/ oder denselben nothwendig verlassen müsse.* p. 203. seqq.

§. XIV. Quæ tamen non eò accepta volumus quasi nullus unquam mutandis studiõrum generibus locus dari possit. Cave enim credas ideo non deserendum esse studium Theologiæ, quod in aliis statibus vitæque institutis & facultatibus non possit sperari salus. Ut proinde frustra studium Juris relinquere voluerint. Joh. Petr. Ala. uti ipse *Tr. de Advoc. & Causid. Christ. p. 2. Ex hort. 3.* ait: se ingenti stupore percussum, cum aliquando legisset, subulcum quendam multum elaborasse, ut porcos ageret in suile & tandem indignatum exclamasse: *Eatis tandem in hoc stabulum, sicuti Procuratores & Advocati descendunt in infernum, & continuo gregatim omnes introivisse,* quod idem Joh. Paræo celeberrimo Jurisconsulto ad Florentinam urbem deambulatum prodeunti accidisse refert *VVadingus Tom. I. Annal. Minor. f. 84.* Minime autem hæc quæ de constantia Theologiæ studio asserenda scripsimus ultra omnem mutationem consilii urgemus: quando-

quidem omnino concedimus, intercedere posse momenta plurima, quibus quis adductus citra ullam offensionem sacri Numinis & conscientiae suae laesivem quis possit debeatq; transire à Theologia ad aliam quandam superiorum facultatum, quae vocantur, aut plane ad aliud vitae institutum.

(1.) Primo enim regressum à studio Theologiae imperat defectus interna vocationis, de qua supra explicatius egimus. Qui namq; ita vocati non accedunt, iis omnino verendum ne pariter Deus conqueratur: *Currebant, & non mittebam eos* Jerem. 23. v. 21.

(2.) Deinde quoque vacationem studii Theologici impetrare posse confidimus, quot quot maculis supervenientibus à sanctissimis destinationibus tantum non abarcentur. Et quidem in homicidio commisso rem ita definit *Lucas Backmeisterus* Rostochiensium Theologus longe celeberrimus in *Fasciculo questionum Theologicarum* qv. IV. p. 46.

Ob einer der auff einer Universität einen Todschlag begangen / wohl könne zum Predig- Amt befördert werden.

Antwort.

Ministerii Rostochiensis.

Nachdem ihr Wohlgelahrter N. in euer uns behandter und in confessu Ministerii verlesener Supplication uns von euren leyder mit einem Studio so vormals allhie geschehenen / betrübten Conflictu, davon derselbe Todes verblichen / kläglich berichtet / und zum Trost Eures hochbetrübten Gewissens unser Judicium und Testimonium, darüber höchstes Gleisses demüthig ersuchet und gebeten / Ob ihr das Ampt des Heil. Ministerii in fürfallender legitima vocatione wol bonâ conscientia können annehmen und bedienen.

Als verhalten wir euch nicht / daß wir aus den von euch erwehnen

wehneten/ und in Furchten Gottes wol erwogen Ursachen es
 dafür halten und achten/ daß ihr legitimam ad SS. Ministerium
 vocationem, wann sie euch durch Gottes Schickung/ offeri-
 ret werde/ wol amplectiren, annehmen und bedienen könnet
 und möget / weil ihr per competentem judicem ab ordinariâ
 poenâ, nach fleißiger Erkündigung und Verhör der Sachen/
 gänzlich absolviret, von Euren Seel. Vater zu den Studio
 Theologico destiniret, Ihr auch selbst Gott und seiner Kir-
 chen in Ministerio zu dienen Euch consecrirt und angelobet
 habet/ bevorab/ da Ihr umb Verzeihung Eures gethanen Ex-
 cessus und Fehltritts Gott dem HErrn mit wahrem bußfertiz-
 gem Herzen/ im Glauben/ daß er auch omnis generis pecca-
 tores zu Gnaden auff und annehmen/ herzlich ersuchet und bit-
 tet/ auch seiner Kirchen hinführo treulich zu dienen/ mit Hülf
 und Beystand Gottes des heiligen Geistes/ Euch bestleißigen
 werdet / thun euch hiemit Göttlicher Verwahrung und Regie-
 rung Gottes des heiligen Geistes empfehlen. Datum Kossack
 den 7. Febr. An. 1620.

Circa quod Decisum studiose annotamus, quod ad libera-
 tionem à poena per competentem Judicem provocet, tum
 quoque ut sub conscientiae pretio, inquisitio in crimen sit in-
 stituta, & sic tandem moderamen inculpatae tutelae liquido
 emergat. Neque enim Licentiam Moralistarum in excusan-
 pis peccatis (quâ Diana & Baunius blasphemum istud elogi-
 um emeruerunt, ut *Agni Dei tollentes peccata mundi diceren-
 tur*) admittimus, qui etiam ob levissimas causas homicidia
 permittunt & excusant. e.g. ob calumniam si quis illam vel de
 religione tua vel de Persona tua spargere intendat. Quor-
 sum videatur *Franciscus Amicus* Prof. in collegiis Aquileja-
 no, Neapolitano, Gracensi, Vienneusi *Cursus Theolog. Tom.*
IV. Disp. XXXV. n. 118. f. 412. Tum quoque ob dicta in perso-
 nam

nam tuam convitia, quod defendit *Caramuel Theologiae Moralis fundamento LV. de homicidio §. 4. p. 545.* porro ob imputationem mendacii, ut auctor est *Escobarius Tract. I. Ex. VII. n. 49.* ad declinandam etiam alapani ut habet *Thomas Tamburinus Jesuita, in Univ. Messana. Theol. prim. Prof. Explic. Decal. Lia. VI. Cap. I. de homicidio justo §. 3. fol. 236.* denique ob fugæ opprobrium, dicente *Azorio P. III. Instit. Moral. Lib. 2. cap. 1. p. 105.* vide *Dn. Præsidis Ζήτῆμα utrum Moses Ægyptium juste occiderit. p. 42. 43. 44. 45.* ceterum conferatur *Besoldi Thes. Pract. voce Nothwehr. p. 581.* Quod si autem Deus in V. T. non omnes, etiam si ex sacerdotali Aaronis familia essent sacerdotium volebat obire, neq; quidem omnes ex tribu Levi ad officium & functionem Levitarum adhiberi ob impedimenta macularum aut defectuum corporalium multo minus acceptum ipsi erit officium hominis, qui insignibus atque intolerabilibus vitiis animi sit depravatus in quam rem videatur *Gisb. Voëtius Politica Ecclesiastica. P. II. Lib. II. Tract. III. cap. 1. p. 395. & p. 398.* Conferatur omnino *Jo. Seldenus de successionebus ad Leges Ebraeorum in Pontificatum. Lib. II. cap. V.* ubi ex instituto de Vitiis Corporalibus, quorum in admittenda sive functione sacerdotali sive Pontificali successione ratio erat habenda. Hanc Legem Judæorum infernalis Dei simia Diabolus in gentilium quoq; instituta de rivatvi, ut elegantissime ostendit *Joh. Fabricius in eruditissima Dissertatione de Cavozelia gentium, ipsi Bochart. P. I. Hierozœici. Lib. II. c. XXXIII. fol. 324.* tanquam doctissima, ex qua ingenue agnoscat, se non pauca didicisse, commendata, p. 186. *Tom. II. Disp. Acad. Dilberri:* Lex scribit erat & apud Judæos omnibus Sacerdotibus posita, ut integro essent corpore: si qui verò aliquo corporis vitio laborarent, manci videlicet, gibbosi, vari, valgi, strabones, pæti, aut aliter deformes & imperfecti, ii sacrificiis

ciis abstinerent. Lev. XXI. 17. 18. Intelligens hoc Antigonus Aristobuli Regis filius, Hircanum, Judæorum Pontificem, patrum suum, captum utrisq; auribus truncavit. Ita provi- sum abundè fuit, ne fungi in posterum sacratissimo honore posset. Intellexere id ipsum & vetustiores Romani, quorum legerat: SACERDOS INTEGR SIT: itidem non minus Pontifici, quam aliis lata. Quam Seneca recensens, statim exemplo probat, priori simili: Metellus Pontifex, quum arderet Vestæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdi- dit, sacerdotium illi negatur. Postea de Sacerdotibus in genere subjicit: Sacerdos non integri corporis, quasi mali ominis res, vitandus est. Hoc in victimis notatur, quantò magis in Sacerdotibus. Hinc Dionysius Halic. Sacerdotes à Romulo lectos scribit, qui virtute ac genere præcellerent cæteros, censumq; sufficientem haberent, & corpore essent nulla ex parte trunco. Canones Pontificii idem statuunt: ne Clericus sit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitiatus. cap. 1. priscis. dist. IV. Idem dicitur c. III. pœnitentes, ejusd. dist. ut inscii litterarum, aut aliqua membrorum damna per- pessi, ad sacros ordines adspirare non audeant. Quod ipsum tamen postea ita mitigatur, ut morbi, Medicorum incisio- nes, & casus fortuiti ab hoc decreto excipiantur, cap. 6. seqq. Unde sexti solùm canonis verba, quæ sunt Innocentii ad Fe- licem, Nucerianum Episcopum, epist. IV. c. I. huc adscribe- mus: Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui verò casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non spontè percussit, hos Canones præci- piunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non ab- jici. In illis enim voluntas judicata, quæ sibi ausa fuit ferrum

H

injacere;

injicere; in istis verò casus veniam meruit. Prescius hæc urgeri solita à Gentilibus, quibus ne morbi quidem aut languores aliq; casus poterant satis facere, quò minus quacunque ratione mutilatos diminutosque, ac multat o, ut Tacitus loquitur, corpore, Sacerdotio amoverent. Ex Plinio occurrit in exemplum M. Sergius, qui prælio fortissimus dexteram manum cum perdidisset, ipsa virtute sua effecit, ut Sacris in Prætura arceretur à Collegis, ut debilis. Pari rigore in Augures animadversum, quos tradit Plutarchus, si ulcus habuissent, ab auguriorum captatione fuisse prohibitos. Quin & in Sacerdotibus foeminis corporis olim spectata integritas: indeq; in Virginibus Vestalibus cautum fuit, ne à Pontifice caperetur, quæ lingua debili, sensu vè aurium deminuto, aliavè corporis labe insignita sit. Sed redeam9 ad Seldenū, qui, *c. VI. de vitiis animi*, quæ tam functioni sacerdotali quàm successioni in Pontificatū, obstarent, prolixè agit. *p. 223. seqq.* Et præcipue ex eodem capite *p. 227.* notam9 Seldeni insigne præjudicium, ad præsentem causam quam maxime accommodatum: *Neg. ad hanc rem spectat illud Exodi c. XXI. v. 14. Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias; ab altari meo evelles eum, ut moriatur. Id intelligitur, non de vitio ejusmodi ex homicidio quolibet cunque contracto, ut inde ministerio altaris Sacerdos esset deponendus, sed de pœna tantum mortis ita homicida infligenda, ut nec altare velut a sylum, eum omnino tueretur ad quorum mentem Jarchius ibidem: אם היה כהן רצח לעבור תקחו למוח עבודה. Etiam si fuerit Sacerdos homicida, atq; is sacrificium peragere velit, ipsum quoq; evelles, seu tolles, ut morte pleatur.* Licet a. efficacia verbi & Sacramentorum non dependat à dignitate ministri, tn. omnib9 modis cavendum ne lædatur conscientia admittendo ejusmodi maculas, quæ infideant altius, animoque hominis ejiciant fiduciam erga Deum,

Deum, nedum permittant, ut is aliis illam reluctante & cruda conscientia, possit ingenerare.

Deinde etiam *infirmitas corporis & imbecillitas virium praesertim si cerebrum quoque inde affectum reddatur*, quandoque suadet, ut quis aetatem reliquam in vita privata exigere malit, aut leniorum facultatum artibus se tradat. Non equidem statim animum oportet despondere, sed DEI in infirmis etiam potentis salus expectanda: unde *Consultissimum illud sui avi variis in vexationibus oraculum. D. Hieronymus VVellerus* cuidam ob enervatas vires & corporis & ingenii vacationem sacri muneris impetraturo, ceu omnino de Viro in sacro munere jam constituto & vel inde confirmatione judicare conveniebat, aegre annuit, in Responsione secunda ad litteras symbulevticas Pastoris cujusdam, de variis animi aegritudinibus conqverentis, habetur illa responsio *in fasciculo vornehmer / schöner Trost / Sprüche / aus den Psalmen und neuen Testament ausgeleget sambt etlichen Trost / Schrifften und Gebethlein so der Ehrwürdige Herr D. Hieronymus Weller geschrieben hat Collect. per M. Michaelem Hempelium impr. 1581. p. 111. De tertia quaestione: An possis bona conscientia docendi munus in Ecclesia deserere, propter imbecillitatem valetudinis? Sic respondeo. Neminem debere aut propter valetudinis imbecillitatem, aut pericula, aut ulla alia incommoda vocationem suam deserere, juxta illud Pauli: 1. Cor. 7. In qua quisq; vocatione vocatus est, in ea permaneat. Nullo igitur modo possum tibi esse autor, ut docendi munus in Ecclesia deseras, nisi vi coactus fueris illud deserere, hoc est, aut per Tyrannos, aut morbum lethalem. Qui hoc onus tibi imposuit, idem etiam vires suppeditabit, ut illud possis sustinere, juxta illud Es. 40. Qui dat virtutem lasso, & set virium impotenti. Propone tibi exemplum Hieremia, qui cum*

decrevisset, munus suum Propheticum deserere, ingentes cruciatibus cordis sensit, quibus propemodum confectus fuisset. Item: Exemplum Tauleri, qui & ipse magnum dolorem animi & aⁿima, sibi conciliaverat, cum concionandi officium ad tempus intermisisset, mox vero simul atque rursus concionari cœperat, & animi, & corporis vires recuperavit. Nemini unquam feliciter cessit, qui vocationem suam deseruit. Novi excellentem Medicinæ Doctorem, cujus ego liberos olim institui, qui sæpè dicere solitus est, se postquam munus gubernandæ reip. deseruisset, (erat enim Consul in mea patria) & virium corporis & rei familiaris magnam fecisse jacturam. Habebat enim singularem felicitatem in gubernatione publica. Ceterum omnino ceu verbo Dei consentaneum probamus judicium Facult. Theologicæ Lipsiensis, quanquam diligenter notari velimus, agi de homine ejusmodi, qui quidem destinatus sit functioni Theologicæ, sed illam nondum sit consecutus, Recenset id Georgius Dedekennus *Thesauri Consiliorum & Decisionum Volumine III. p. 473.*

Ob ein Studiosus, welcher ein Gelübde gethan / Theologiam zu studiren / solches zu leisten verbunden sey / auch mit Schaden seiner Leibes Gesundheit / und ob es schon wieder seine Natur zu seyn scheine.

Ehrenvester / und Wohlgelehrter / günstiger guter Freund ꝛc.

AEs ihr uns eine Gewissens-Frage zu geschickt / und aus Gottes Wort zu berichten gebeten; Ob ihr nunmehr mit gutem Gewissen solche Anfechtungen / die euch wegen nicht gehaltenem Gelöbniß / dadurch ihr euch verpflichtet / so war euch Gott helfen soll / woltet ihr Theologiam studiren / und ein Prediger werden / verwerffen / und in gegenwertigem eurem Beruf

ruff bleiben/ auch schliessen möget: Das Gott gleichsam selbst euer votum cassiret/ in dem Er auch das Vermögen darzu entzogen/ durch Melancholey und Periclitirung euer Gesundheit/ welches nun zum andern mahl euch wiederfahren sey?

Als berichten wir nach vorgehabter Überlesung und Betrachtung eurer Frage mit ihren Umständen in Gottes Wort gegründet zu seyn: Habt ihr im 29. Jahr eures Alters zu Gott dieses Votum gethan/ ihr wollet Theologiam studiren/ und ein Prediger werden/ so war euch Gott helfen solte/ und habt noch Eltern oder Groß-Eltern gehabt/ die dieses Gelübde gehört oder erfahren/ und darein consentiret haben/ so seyd ihr/ wo nicht offenbahrliche Leibes Schwachheit euch daran verhindert/ solches zu vollziehen schuldig. Ist euch aber nach der Zeit solche Melancholey und Leibes Schwachheit zugestossen/ davon zwene verständige und bewehrte Medici zeugen/ daß euer Verstand zu schwach sey/ eine Predigt aus zu denken/ oder euer Gedächtniß zu schwach/ dieselbe zu behalten/ oder eure Leibes Kräfte zu geringe/ dieselbe Predigt aus zu reden/ oder anders/ was zu Auspendung der Heil. Sacramenten und Bedienung der Krancken nöthig ist zu verrichten. Hergegen aber Schul-Arbeit oder andere Politische Aempter zu versorgen/ tüchtig und starck genug seyd/ und uns deswegen ein beglaublich Attestatum zustelleten/ so wehret ihr euer Votum zu ändern/ und den Vorsatz/ ein Prediger zu werden/ mit einem andern Studio, darzu euch die Medici, eure Eltern/ oder das Geistliche Ministerium eures Orths/ und eure eigne Empfindlichkeit tüchtig erkennen/ zu verwandeln wohl befüge/ weil durch Schul-Arbeit/ Regiments-Arbeit/ häußliche Nahrung und Kinder-Zucht Gott auch gedienet/ seine Ehre und gute Ordnung befördert/ auch andere Christen zu Tugendhafter Nachfolge angeleitet/ ob gleich nicht so viel Seelen

mit Worten und Exempeln zu Gottes Erkänntniß / und ihm zu danken / angeführet werden / als durchs Predigt Amt.

Denn Gott begehret das nicht / das ein Christ / sich barselichen und unläugbarn Abgang seiner Gesundheit / Leibes und Lebens über sich nehmen solle / wenn er gleich weiß / daß er mit darstreckung seiner Gesundheit / auch Leibes und Lebens Gott mehr Seelen in Himmel zuführen könne / als durch Ergreifung eines andern Christlichen Amtes in Schulen / Haus - und Regiments-Sachen / wenn sonst an andern ordentlichen Lehrern und Predigern kein Gebrechen noch Mangel ist: Alleine / weil ihr uns euren iezigen Zustand und Amtes-Geschäfte nicht offenbahret / habt ihr klüger und verständiger Leute / sonderlich aber des Ministerii bey euch / oder auch des Geistlichen Consistorii gut achten zu vernehmen / zu welcher Schul- oder Amtes-Verrichtung / oder auch häußlicher Nahrung / so dem Predigt-Amt zum nechsten köme / und nach demselben zu der Menschen Heil und Seeligkeit den meisten Nutzen schaffet / und euch demselben zu bequemen / auf daß / wenn ihr Gott mit lehren und predigen nicht dienen könnet / dennoch in ein solch Amt tretet / welches dem Lehr- und Predig-Amt das nächste ist / und von euch verrichtet werden kan / weil auch Christus selbst sein Predigamt also hat ausgerichtet / daß er zu seiner täglichen Gesundheit Ruhe genommen / und dem Leibe zu Nothdürfftiger Erquickung die Ruhe gelassen hat. Welches auch S. Paulus seinem Jünger Timotheo zu gestattet / daß er seinen Magen / die Däunung zu verrichten / nothdürfftigen Wein möge zukommen lassen 1. Tim. 5. v. 23.

(4.) Neque denique dicemus obligatum esse quendam ad persequendum S. Theologiæ studium, etiamsi inconsiderato vel Parentum vel etiam suo voto se destinatum fateatur. Ac primo quidem negari non potest posse Parentes certis ex causis filios suos Deo & sacris consecrare & votis destinare.

nare. Sed enim etiam atq; etiam videant Parentes ut adsit naturalis propensio & aptitudo ad studia sacra, quibus ipsis interna vocatio absolvitur. Deprehensis manifesto his dotibus nutibusq; divinis omnino debent etiam filios suos ecclesiæ emancipare. Qui secus faciunt graviter adversus Deum peccant, qui Parentibus satis aperte declarat, quorsum filios ipsis elargitus sit, quorsum & ipse supremo nutu destinavit. Voluntati ergo divinæ abnuunt parentes ejusmodi, Deumq; quasi stultitiæ poscunt: peccant etiam in commoda & felicitatem liberorum suorum, eorundemque honorem immi- nuunt, beatitates illorum in diras convertunt: peccant deniq; in ecclesiam & rempublicam, quas exoptatissimis divinitusque concessis luminibus columinibusq; privant: adde quod noxam admissæ in ecclesiam hæreseos, turbatæ & ever- sæ Reipublicæ in se derivent, quas calamitates avertere dexa- tre potuissent, si filium in eam spem educassent, cui Deus eum erat gratificatus. Quod si igitur ex internæ vocationis indi- ciis pronis atque firmis Parentes studio sacro liberos devo- veant, obligati omnino sunt, quantum in ipsis est, in rem con- ferre vota, exemplo Hannæ. 1. *Samuelis* I. v. 11. & 22. quæ, cum *Jova* filium in omnem vitam ejus dedisset, eò deducebat, ut *Jova* appareret illis que esset perpetuo. Filii autem exemplo Samue- lis obligati sunt quoque Parentibus ut in omnibus, sic quo- que hac in re præstare obœdientiam; ita tamen ut & ipsi in- ternæ vocationis sibi sint conscii & ad annos discretionis per- venientes eandem quoque accurato voto suo muniant, per- svasissimiq; adeo sint, Dei & Parentum voluntati se non posse non consentire. Alias tenendum est votum inconsideratum nullam hic injicere religionem. *Exigitur autem ad votum deliberatio plena, qua distinguitur contra motus primo primos, in quibus nulla est libertas, sed absque illa deliberatione res ob-*

jecta

*I*eda statim placet, & etiam ut distinguitur contra motus secundo primos, in quibus est semiplena deliberatio & imperfecta libertas, quanquam non necessaria sit diuturna atque operosa, ut patet è Rom. XII. 1. 2. Fallit omnino regula Casuistarum (Laymannus Theol. Moral. L. IV. tr. 4. c. 1. n. 2.) quam tradunt communiter tantam scilicet animi deliberationem sufficere ad votandum, quanta sufficit ad moraliter peccandum: neque satis tuto concludit Glossa in C. mulier. caus. 32. q. 2. cum ait: qui se potest obligare Diabolo potest etiam se obligare Deo: Nam ad votum DEO gratum edendum praternaturalia postulantur, ad peccatum mortale sola natura sufficit. Rom. VI. v. ult. quorsum vid. Theolog. Moral. Dorscheana à Dn. Præfide edita Disputationibusque proposita. pag. 40. 41. De cetero probamus Moralistarum sententiam, quæ etiam placuit Fac. Theol. Nostræ vid. consilia Witteb. Tom. II. p. 35. Sed dabitur integra: In voto merò personali oder welches allein auf die Person gehet/welche das Gelübde thut/als daß sie wolle eine gewisse Zeit fasten/dieses oder jenes thun/auch die ihrigen solten dergleichẽ thun/seyn niemand s. extraneus s. filij aut hæres schuldig/solchen voto blosser Dinge nachzukommen/weil solch onus personale mit der Erb-Schrifft nichts zu thun hat/sondern der Person anhanget/welch sich durch solch votum anheissig gemacht hat/also anders nicht: würden alsdenn erst dazu obligiret/wenn post-expletos annos discretionis der völlige Verstand von solchen Sachen zu judiciren und der Consens darzu kommet/welches denn unter andern auch daher erscheinet/daß Deut. 23. 22. gesagt wird wenn du das geloben unter wegen lässest/so ist dir keine Sünde/und wenn im A. E. ein Weib Sohn und Tochter/Knecht oder Magd ein Gelübde thut/und der Mann/Vater und Herr nicht dreinwilligen wolte/so wär es ungütig/wie N. 30. zu sehen; Gleichwie aber nun niemand ein Gelübde thun kan/in præjudicium tertii, und wieder Willen seiner Obern/in de-

ren Gewalt er aus natürlichen Göttlichen oder weltl. Rechten zu der Zeit ist / also auch niemand wieder seinen Willen gezwungen werden / entweder selbst ein Gelübde zu thun / oder sich zu eines andern Gelübde zu verbinden / denn zu geschweigen / das (1.) ein votum aus freyen vollkommenen Willen und wolbedachten Vorsatz gesehen soll / und wo kein Verstand und freyer Wille ist / da kan auch keine Verbindung folgen / so ist auch (2.) ein Gelübde promissio oder actus dadurch einer ihm selbst ein Gesetz vorschreibet / und in seinen Gewissen darzu verbindet / das er sich in gewissen Fällen darnach halten wolle: nun kan aber kein privatus den andern mit sonderlichen Legibus in seinem Gewissen verbinden / und wenn er eines andern wegen ein Gelübde thuen will / so hält es doch (3.) allezeit die tacitam conditionē in sich / si nempe alter consenserit aut saltem non repugnarit, wie Thom. 22. qv. 88. art. 8. und seine Comment. recht schliessen / mit welchen den auch (4.) das Jus Canon. Cap. sicut Eugenii II. & cap. illud Marcelli P. P. causl. 20. q. 1. item cap. cum simus, de Regularibus desgleichen (5.) die Concilia mehrentheils da hinaus gehen / das ein Sohn wenn er ad annos discretionis gekommen / keines wes ges schuldig sey / wieder seinen Willen / sich seines Vaters oder Mattern Gelübde theilhaftig zu machen / denn Eltern können ihren Kindern wol etwas anbefehlen / und sie also præcipiendo zu zu etwas verbinden / Kinder sind auch schuldig vermöge des viersten Gebotts u ex Reverentia, so sie denen Eltern schuldig in billigen und mäglichen Sachen ihnen zu gehorsamen / allein solches geschieht nicht krafft der Eltern Voti, sondern was zu deiner Lippen ausgegangen ist soltu halten und darnach thuen / wie du dem H. deinem Gott freywillig gelobet hast / das du aus deinen Munde geredet hast stehet Deuter. 23. 23. Es kan auch gezwungen Werck Gottes gar nicht gefallen / welcher einen freywilligen Gottesdienst und Thäter erfodert.

§. XV. Rectissime ergo à studio Theologiæ recesserunt, quotquot non sine numine divini nutus instinctum scrutati sunt altius, & circa studia sua luctam vocationis internæ cum pietate erga parentes admiserunt, ut pietas divinæ voluntati mox cederet. Liceat nobis illustri exemplo lectoribus sistere consultissimum illud omnis doctrinæ oraculum hujusq; Academiæ palladium, præsidium & dulce decus nostrum, incomparabilem Zieglerum, quæ beatissimus Pater, quæ ipsiq; erat pietas, Theologiæ consecratum cupiebat, quare Zieglerus, qui ad studium juris naturali quadam inclinatione ferebatur, anxius animi, ne vel Patri, cujus erat, ut omnes liberi debent, observantissimus, repugnando impietatis crimine sese obstringeret, vel eidem obsequendo vitæ genus, ad quod natura non factus videretur, susciperet, maluit in Academia Patria studio sacro operari, & eo solidissimæ industriæ conatu facile pertingebat, ut Candidatorum Theologiæ Primicerius merito haberetur. Sed subinde nutu interno animum dividebat aliò, & quasi oraculi voce cœlitus percepisse animo videbatur: (quod olim Brentius Hieronymo Gerharo de studiorum genere deliberanti responsum dedit) *in ecclesia non modo bonis & doctis Theologis, sed probis quoque Jureconsultis opus fore: atq; unum Jureconsultum piũ, intelligentem, amantem Religionis sæpenumero plus prodesse, quam multos insigniter doctos Theologos.* Volebat igitur PROUT RELIGIO, cujus semper fuit amantissimus, SUGGEREBAT, agere, & in studio juris, annuente Patre voti religionem rescindente & in spem haud dubiam ingresso, fore ut utrobique vota adimpleret filius, occepit elaborare, in quo nunc Magnus justitiæ pariter Sacerdos, ad invidiam usq; prisca ævi celeberrimorum Jure Consultorum inclaruit. Deservisse enim eum Theologiam non habemus dicere, quem placato semper Numine uti & perpetuo illiba-

tam vitæ sanctimoniam servare cernimus, qui invictis scriptis in tantū causam orthodoxæ ecclesiæ juvit defenditq; in quantum pii, intelligentis, & religionis amantis Jure Consultī elogium, à Brentio adornatum nobisq; modo adductum intelligi potest. Zieglerum non est, quod quis quærat, *quaratione etiamnum Theologiam & Jurisprudentiam conjuncto studio tractare possit?* is enim vere cum Gabriele Mudæo (auctore Philippo Melanbthone Tom. VII. Declamat) respondere poterit: *se non juris tantum, sed & canonum quibus Theologia continetur, Doctorem esse: nihilq; alienum jurisprudentia facere: quæ non humanarum modo, sed divinarum quoq; rerum notitia definiretur.* Recte quoq; & mature consilium mutavit, quod sibi hoc vitæ genus parum conveniens esse sentiret & animū ad jus adjecit *Henricus Rittershusius, Cunradi, Reipubl. Norimb. Consiliarii & Academiae ejus quondam antecessoris celeberrimi Pater,* qui cum esset Juvenis Joachimum Morlinum & Martinum Kemnitium in schola publica Brunsvigæ docentes diligenter audivit tam epistolas Pauli, quam Locos communes Philippi, quorum hortatu sæpe etiam coram Brunsvicensibus conciones habuit. ceu scribit *Georg. Rittershusius in vita Cunradi Parentis.* Superiori seculo quoque celebrabatur *Joh. Ferrarius,* qui primum Theologiæ dabat operam & pro baccalaureatu in Theologia respondebat artium Magister. Sed cum naturæ & ingenio suo duceret aptiorē artis medendi scientiam, Witenbergæ Medicinam exercuit & in eo studio ita versatus est, ut Licentiatus medicinæ publice sit renunciatus. Deinde Jurisprudentiæ dat operam, donec Professor juris designaretur, scriberetque Commentarium in Instit. primus Doctor & Rector etiam Academiae Marpurgensis renunciatus. vid. *Nigidius in Catalogo Professorum Marpurgensium & Chytraeus in Saxonia.* Insignis ille Philologus & Philosophus atque Medicus in Academia Hafniensi *Caspar Bartolinus* Theologiæ studio se dederat, eoq; animo Rostochium ex Academia Patria commigrabat, audiebat ibidē D. Bacmeisterum seniore, D. Frederum, D. Staktium, D. Lobechium, in hac autem Academia Vitebergensi integrum triennium tum Philosophiæ tum Theologiæ discendæ

scendæ insumebat. *Vid. Casp. Erasmi Brochmanti oratio in obitum Bar-
tolini.* Pariter *Joh. Antonides vander Linden*, nobilis in Belgio Me-
dicus a Theologia recedens se impendit maxime in artem medicam.
vid. Joh. Cocceji oratio in obitum ejus.

Recte vicissim a reliquis facultatibus aut aliis vitæ generibus ad
studia sacra, utinam vero etiam omnes puram & Orthodoxam E-
vangelicam Theologiam essent amplexi, se contulerunt. Sunt ex
istorum numero, quos recenset *Melchior Adamus in vitis Theolo-
gorum: Joh. Oecolampadius Petrus Martyr, Antonius Sadeel, Urba-
nus Regius, Wolfgangus Fabricius Capito, Georgius Princeps Anhaltinus
Justus Jonas, Erhardus Snepsius, Caspar Olevianus, Georgius Sobnius, Ja-
cobus Andrea, Lucas Bacmeisterus, Adrianus Pauli, Urbanus Pierius,
Theodorus Beza, Lambertus Danaus Calvinus.* quorum fata miranda,
sæpius & occasionem mutati consilii ibidem legamus licet. Addi-
mus his ex nostratibus recentioribus *Joh. Gerhardum*, de quo supra ex
Spizelio retulimus, & *Joh. Adam. Scherzerum* incomparabilem ex
Medico Theologum, Memorabile est exemplum *M. Faustini Blenno-
nis Pyrizii Pomeranorum* in urbe Patria ex Consule Pastoris consecra-
ti, cui muneri tanta cum laude præfuit, ut etiam Lubecenses eum ad
munus Pastoris evocarent. Cum vero orationem sacram hujus mu-
neris auspicatoriam habiturus obhæresceret planeq; deficeret sermo,
sequenti autem die maximo cum applausu habitam absolveti Concionem: (Ut
Vir ad hoc munus probe instructus & Theologicæ doctissimus) omen ita interpre-
tatus est, quod Deus ipsi ecclesiam illam nollet despondere, quare in Patriâ repudia-
vocatione reversus, ibi reliquam vitam ad annû usq; quantum supra septuagesimum
exegit. *vid. Zeileri Epistolishe Schatzkammer Epist. 386 p. 441.* Jesuitæ his
jungerent exemplum *Martini Antonii Delrio*, quem, cum multos jam commen-
tarios in jus scripsisset, anno 1580 ex Brabantino Cancellario Pincix factum suæ
Societatis Presbyterum scribit *Alegambe in Biblioth. Jesuitica. p. 324.* Ex Patri-
bus notissimum est exemplum, *Tertulliani*, cujus commutatum studium *Libro
elegantissimo de Pallio*, quo ipso consilium suum & suscepta Christi sacra adver-
sus invidiosos, qui eum vitam Civilem, in qua Patris industria inter gentiles nobilita-
ta erat, secuturum putabant. Nos de omnibus, quotquot ad veram Theologiam,
Doctrinam Evangelicam toto animo se converterunt, factis orthodoxæ ecclesiæ
nostræ antesignanis & veritatis assertoribus idoneis, exclamamus illud Tertulliani
*Gaude Pallium es exulta, melior jam te Philosophia dignata est, postquam
vestivisti Angelos Jehovæ exercituum, Dispensatores mysteriorum DEL*

Viros & servos DEL, amicos & cooperarios Christi,

cui

cum Patre & Spiritu S.

sit.

LAUS & GLORIA.